

ANTROPOLOGIJA 2007/2008 – IZREDNI ŠTUDIJ - OKVIRNA IZPITNA VPRAŠANJA

Pojasnilo: oštevilčena vprašanja (od 1 do 14) so **okvirna** izpitna vprašanja (razen vpr. 3, ki je zapisano v celoti); **vsako okvirno izpitno vprašanje je na izpitu dopolnjeno z najmanj enim podrobnejšim podvprašanjem.**

Godina-Vuk, Vesna. “Nature’ vs. ‘nurture”.

1. **Kako Vesna vuk Godina opredeljuje vprašanje razmerja med naturo in kulturo (na podlagi članka “Nature’ vs. ‘nurture”)?**

Gre za dvojnost človeške narave, na eni strani genetsko dano NATURE- genotip in kulturno posredovano informacijo NURTURE- fenotip. Pri tem se ohranja Kroeberjev postulat o centralnosti te razprave za antropologijo = ki teži k spoznanju, ki velja za celoten človeški razvoj in vodi k pozitivnim in negativnim zaključkom. Razprava nature vs. nurture se zdi eden ključnih elementov antropološke analize, ki v takšni ali drugačni obliki tematizira problem dvojnosti čl. narave. Galton razume »nature« kot vrojeno, podedovano, »nurture pa kot pogoje življenja. Drugi pravijo, da gre za dualizem med hominitas/človeškost in huminitas/človečnost (človeškost je v človeku kot takem, človečnost pa je tisto kar te naredi človeka).

Ne glede na terminološko opredelitev gre za dualizem, ki na eno stran postavlja tisto kar je človeku dano po biološki poti, na drugo pa tisto kar nastane kot rezultat interakcije med biološko naravo in družbenim okoljem kjer posameznik živi. Pri človeku nikoli nimamo opravka s čisto biološko naravo, tu razlika med dejavniki in rezultatom dobi največjo težo, tako je treba »nature« vprašanja čimbolj jasno določiti.

Ločimo tri precizacije:

KAJ ► katere lastnosti so dane človeku biološko in katere so mu dane skozi proces inkulturacije?

Poleg neustreznosti postavke o biološko opredeljenih splošnih pojmih je bil osnovni razlog za opustitev logike KAJ uvid, da se edino geni dedujejo, s čimer je bilo jasno izpostavljeno, da se lastnosti gibljejo na ravni fenotipa, medtem , ko se mora razprava o naturi nujno gibati na ravni dejavnikov ontogeneze. Izpostavi se

dejstvo, da je vprašanje KAJ napačno, pravilno vprašanje naj bi se glasilo **KOLIKO ► so ugotovljene razlike med ljudmi določene z genotipom in KOLIKO z okoljem?**

Raziskave tipa KOLIKO so predvsem raziskave problematike dedovanja osebnostih lastnosti med družinskimi člani in sorodniki. Podobnost med sorodniki pripišemo dednosti, razlike pa vplivom socialnega okolja. Raziskave družinskega tipa so se ukvarjale predvsem z muzikalčnostjo in slavnostjo, ugotovili so, da sta slava in glasbeni talent dedna. Raziskave enojajčnih dvojčkov- tu pa so raziskovali koliko je inteligenca dedna. Nikakor ni bilo mogoče nadzirati in tudi ne meriti nobenega od dejavnikov oblikovanja lastnosti niti dednosti niti vplivov okolja. Mogoče je reči, da imajo posamezniki, ki imajo podoben ali identičen genotip, večje možnosti, da pod podobnimi vplivi socialnega okolja razvijejo podobno vrednost opazovane lastnosti.

Ker torej ni mogoče locirati količine bioloških lastnosti se preusmeri na problem **KAKO ► nature pogojuje nurture?**

Otrokova biologija in kultura v neizogibni interakciji, KAKO vplivata druga na drugo? Nature se strogo veže na genotip-čista biološka narava = GENI, ki jih otroci dobijo od staršev, drugi problem pa je KAKO »nature« opredeljuje »nurture«. Kako genotip vpliva na izoblikovanje fenotipskih lastnosti?

- **dedovanje genetskih informacij, ki vplivajo na razvoj fenotipske lastnosti – katere so za posamezno lastnost dedne?**
- **Praktično vse lastnosti na fenotipski ravni so danes razumljene kot biološko in družbeno opredeljene (geni+okolje).**

To pa pomeni, da je dihotomija čiste biološke vs. čiste družbene lastnosti napačna, ker je temeljila na prepričanju, da okolje ne more spremeniti dednih lastnosti in da lastnosti, ki jih lahko spremeni niso odvisne od genotipa.

V resnici pa je stvar nasprotna, v principu lahko vsako lastnost modificirajo, tako spremembe genov, kot manipulacije z okoljem.

Danes je zavrnjena logika genetskega lociranja na eno lastnost za gen – značilnosti organizma so v večini primerov pogojene z vzajemnim delovanjem mnogih genov. Genotip determinira le način reagiranja na okolje, norma reakcije je enkratna. Genotipa ni mogoče odrediti na osnovi enega fenotipa.

Fenotipske manifestacije zelo varirajo, razlog za to je pripisan kulturi in njenemu posegu v individualno učlovečenje, le-ta varira tako povsem fiziološke procese kot tudi seksualno vedenje, kognitivnost, čustva, vedenje...

Variranje lastnosti med kulturami – variranje skoraj vseh opazovanih lastnosti, ki so bile proučevanje medkulturno se je lahko pojasnilo zgolj skozi vplive družbenokulturnega okolja na posameznika v procesih njegovega učlovečenja.

Boas proučuje problem percepcije oblike, barve in zvoka. Zvoki tujega jezika so napačno slišani.

Benedictova problem kulture izpostavi na primeru duševnih bolezni in utrujenosti. Vzroke za duševne bolezni bi bilo treba iskati v družbi in ne v posamezniku, ali kot pravi Kluchohn: izvore duševnih bolezni gre iskati predvsem v situacijskih dejavnikih in kulturnih obrazcih vsake posamezne družbe.

Meadova, ki pokaže, da je kriza v adolescenci družbeno proizveden in kulturno specifičen pojav, v študiji temperamentov pa razpravlja o razlikah, ki v osebnosti posameznika nastajajo kot rezultat določenega družbenega vpliva. Človekova narava je neverjetno prilagodljiva in zelo dosledno in izključujoče reagira na nasprotno kulturne pogoje.

Osebnost je razumljena kot družbenokulturni proizvod = družbena kreacija – vsak posameznik definira svojo humanost v okviru družbe, s katero se identificira.

Plessnerjev koncept ekscentričnosti:

- bistvo človekove narave ne leži v človeku samem, temveč zunaj njega v družbi, ki iz posameznika šele naredi človeka. Obstoje družbe je prvi pogoj za človekovo človečnost.
- človek je telesno bitje in bitje, ki poseduje zavest, kar se izraža skozi dvojnost, da je človek telo in se lastnega telesa zaveda. Človekovo telo je predmet, s katerim lahko manipulira.

Človekovo telo je edini nedvoumni izraz njegove biološke narave, medtem, ko je odnos posameznika do lastnega telesa posamezniku ekscentričen, saj mu je družbeno posredovan (človeku je odnos do njegove biološke narave družbeno posredovan, človeka pa ta družbeno posredovani odnos do lastne biološke narave dela človeka – bistvo človekove narave je da je po naravi nenaravna).

Načini družbenega vplivanja na proces posameznikovega učlovečenja:

- nivelizacija,
- individualizacija,

- realizacija,
- omejevanje.

Posamezniki, katerih je proces individualnega učlovečenja potekal v isti kulturi, so si z vidika osebnostnih lastnosti zelo podobni – koncept bazične osebnosti (pripadniki neke družbe delijo vrsto interakcijskih vplivov).

Na oblikovanje posameznikovih individualnih razlik se veže funkcija individualizacije. Izkušnje so enkratne, ki poleg enkratnega genotipa vodijo v enkratnost posameznikovih lastnosti.

Socializacija je celoten proces v katerem je posamezniku, rojenemu s potenciali obnašanja izredno širokega obsega, dovoljeno razviti dejansko obnašanje, ki je omejeno na manjši obseg – na raven, ki je sprejemljiva zanj glede na standarde neke skupine. Da se posameznik lahko učloveči/realizacija, mora sprejeti standarde skupine/omejevanje.

Logika genetike – socialno okolje izvrši selekcijo nad predispozicijami danimi z genotipom – katere predispozicije bodo razvite v lastnosti, je funkcija socialnega okolja ne pa genotipa. Ni pa teoretično mogoče izključiti možnosti, da enako, kot za realizacijo določa predispozicije obstaja manj primerno okolje ki bo vodilo v nižjo fenotipsko vrednost lastnosti ali obratno.

Z vidika genotipa je potencialni fenotip odprt, mogoče ga je realizirati v vrsto različnih fenotipov, vendar pa se realizira zmeraj zgolj eden in tega določi socialno okolje.

Človekove fenotipske lastnosti in vedenje so z genotipom določeni niso pa determinirane.

Kritika

- niso upoštevani vsi dejavniki, ki vplivajo na ta proces,
- na potek ontogeneze vplivajo še naključja in organizem sam,
- organizmi sami oblikujejo svoje okolje, je pa tudi njegov produkt/ objekt in subjekt.

Benveniste, Emile. Problemi splošne lingvistike I (2. vpr. je podrobno)

2. NARAVA JEZIKOVNEGA ZNAKA: Opiši teorijo jezikovnega znaka, kot jo danes zagovarja večina splošne lingvistike, izhajajoč iz teorij F. de Saussura. ,

Narava jezikovnega znaka je arbitrarna. Znak imenujemo celoto, ki je rezultat povezave označevalca/akustična slika in označenca/pojem. Samostalnik *soeur* (sestra) ni v notranjem razmerju z zaporedjem glasov s-o-r, ki rabi kot njegov označevalec, prav tako dobro bi bil lahko predstavljen s katerim drugim označevalcem. Dokaz za to so razlike med jeziki in obstoj različnih jezikov. Označevalec označenca *boeuf*(vol) je na eni strani meje b-o-f na drugi pa o-k-s(Ochs), vez ki združuje označevalec z označencem je arbitrarna-jezikovni znak je arbitraren. Z arbitraren FS misli, da je nemotiviran v razmerju do označenca, s katerim ga v realnosti ne veže nobena naravna vez.

FS se je zatekel popomoč k tretjemu členu, ki ni bil vključen v začetno definicijo to je stvar sama/realnost. Ko govori o razliki med b-o-f in o-k-s se sebi navkljub sklicuje na dejstvo, da se ta dva termina nanašata na isto realnost. Stvar se preko ovinka vrača v definicijo znaka in v njej vzpostavlja protislovje. Če je jezik oblika in ne substanca, moramo sprejeti kar FS zatrjuje, da je lingvistika znanost o oblikah, substanco pustimo zunaj razumevanja znaka.

Eden od sestavnih delov znaka akustična slika tvori njegova označevalec, drugi pojem je njegov označenec, vez, ki povezuje označevalec in označenec ni arbitrarna ampak **nujna** . Pojem označenec je v moji zavesti nujno identičen s fonično celoto označencem. Skupaj vtisnjena v razum in skupaj priklicana nazaj. Če abstrahiramo/odstranimo misel izraženo v besedah je psihološko vzeto naša misel le amorfná/brezoblična nerazločna gmota. Brez pomoči znakov smo nesposobni razločiti dve ideji na jasn in stalen način – dokler ni jezika ni nič določeno. Nasprotno pa razum sprejema le glasovne oblike, ki rabijo za oporo predstavi, ki jo sam lahko indentificira, drugače jo zavrne kot neznano in tuje.

Označevalec je fonični prevod pojma, označenec pa je mentalna protivrednost označevalca. – to zagotavlja strukturalno enotnost lingvističnega znaka.

FS o jeziku pravi:«jezik lahko primerjamo z listom papirja, misel je njegova vrhnja in glas njegova spodnja stran, zgornje strani ne moremo odrezati, ne da bi pri tem hkrati odrezali tudi spodnjo. Ne moremo izolirati glasu od misli.

Arbitrarno je to, da se nek določen znak in ne kak drug nanaša na nek določen element v realnosti in ne na kakega drugega (ujemanje med duhom in svetom). Za govoreči subjekt se jezik in realnost popolnoma ujemata; znak prekriva in obvladuje realnost, znak je realnost sama.

KATEGORIJE MISLI IN KATEGORIJE JEZIKA: Pojasni stavek: »Tisto, kar lahko rečemo, organizira tisto, kar lahko mislimo«.

Če je govorica govorjena jo brez dvoma uporabljamo za to kar hočemo reči, to je naša misel, vsebina misli, ki dobi obliko, ko jo izrečemo in le z izrekanjem. Dobi obliko v jeziku. Jezik je v celoti izoblikovan in izoblikovan kot celota. Ta struktura daje vsebini misli obliko. Vsebina mora iti skozi jezik in si izposoditi njegove okvire. Jezikovna oblika je pogoj za realizacijo misli, misel razumemo ko je prilagojena okvirom jezika. Zunaj njih so le vzgibi, ki se sproščajo v gestah in mimiki.

Ali sprejmemo, da lahko misel razumemo le kot oblikovano in aktualizirano v jeziku, ali imamo sredstvo, da misli priznamo njej lastne značilnosti, ki niso v ničemer odvisne od jezikovnega izraza.

Jezik oskrbi osnovno konfiguracijo lastnosti, ki jih razum prepozna kot pripadajoče stvarim. V naravi jezika je, da ustvarja dve nasprotujoči si iluziji. Ker je prilagodljiv in ima zmeraj omejeno število elementov, se zdi, da je jezik le eden od posrednikov misli, slednja pa je svobodna, samozadostna in uporablja jezik kot svoj inštrument. Ko se dejansko skušamo zgrabiti okvirjev misli zgrabimo kategorije jezika. Misel sprejema iste postopke ne glede na jezik v katerem opisuje svoje izkustvo, je neodvisna od jezika in jezikovnih struktur. Noben tip jezika ne more sam na sebi in za sebe spodbujati ali preprečevati delovanja razuma. Možnost mišljenja je vezana na sposobnost govornice, misliti pomeni uporabljati jezikovne znake.

ŽIVALSKA KOMUNIKACIJA IN ČLOVEŠKA GOVORICA: Razloži, v čem so podobnosti in razlike med komunikacijo čebel in človeško komunikacijo.

Čebele se medsebojno sporazumevajo, odkrili so, da sporočajo s plesom, kje se nahaja vir hrane najprej so mislili, da je čebela izvidnica označila kraj nabiranja, potem pa so ugotovili, da jim to sporoči plesom. Ples se ne nanaša na naravo plena ampak na razdaljo, ki loči plen od panja. Krogi da je to manj kot sto metrov in osmice od sto metrov do šest kilometrov, razdalja je odvisna od števila figur, ki jih čebela opiše v določenem času in je v obratnem sorazmerju z njihovo frekvenco, večja razdalja

počasnejši je ples. Smer, zaznamuje razmerje v katerem je os osmice s soncem. Z ovohavanjem se seznanijo z naravo plena.

Čebele imajo sposobnost formulacije in interpretacije znaka, ki napotuje na določeno realnost, spomin za izkušnje in sposobnost njihove razčlenitve.

	Čebele	Človek
razlike	<ul style="list-style-type: none"> - ni vokalnega aparata, - gestualno, komunikacija ni mogoča v mraku, - ne zahtevajo odgovora, le določeno obnašanje, ne poznajo dialoga, komunikacija se nanaša le na objektivni podatek, ni mogoča komunikacija, ki bi zahtevala jezikovni podatek, druga čebela ne more ponoviti sporočila, ker sama ni videla stvri, ki jih prva sporoča, - vsaka čebela, ki zapusti panj po prejemu sporočila, ponovi informacijo po vrnitvi, vendar glede na svojo realnost, - ne nosijo sporočil v drug panj, - komunikacija se nanaša na hrano, edine variante so odvisne od prostorskih koordinat, - sporočila ni mogoče analizirati, vidimo le njegovo globalno vsebino, edina razlika je vezana na prostorsko lego subjekta, - kod signalov 	<ul style="list-style-type: none"> - govornice ni brez glasu, - ni vizualne omejitve, - dialog je pogoj za človeško govorico - oblikujemo sporočilo izhajajoč iz drugega sporočila - značilnost govornice je da si priskrbimo nadomestek za izkustva, ki ga bo mogoče brez konca prenašati, - vsebine govornice so neomejene - človeško govorico lahko analiziramo, jo razstavimo na elemente, ki jih lahko svobodno kombiniramo v skladu s pravili - govornica
podobnosti	- živijo v družbi	

3. OPOMBE O FUNKCIJI GOVORICE V FREUDOVSKEM ODKRITJU: Kako E. Benveniste pojasnjuje razliko med dejavnostjo psihiatra in psihoanalitika?

Psihiater motnjo obravnava kot poškodbo, njegovo ravnanje ima klasično podobo raziskave.

Analitik deluje na tisto kar mu subjekt pripoveduje, obravnava ga skozi njegovo *govorjenje*. Preiskuje ga v njegovem govornem vedenju in skozi to govorenje se zanj počasi izoblikuje nek drug govor, ki ga bo moral pojasniti, govor v nezavednem skritega kompleksa. Od razkritja tega kompleksa bo odvisen uspeh kure.

Razloži, kakšna je razlika med jezikom in diskurzom in zakaj sta pri subjektu v antinomiji?

Subjekt govor in diskurz uporablja zato, da bi predstavil samega sebe takšnega, kot se želi videti in kot želi, da ga prepozna drugi. Zaradi samega dejstva nagovora tisti, ki govori o sebi, drugega umešča vase in prek njega dojema samega sebe, se konfrontira, vzpostavlja kot takšen kot hoče biti. Jezik preskrbi inštrumente diskurza, v katerem se osebnost osvobaja in ustvarja.

Jezik je socializirana struktura, govor pa rabi individualnim in intersubjektivnim ciljem in jim tako dodaja nov čisto osebni pomen, diskurz je istočasno nosilec sporočila in inštrument delovanja- anitomija.

Razloži, kako se antinomija vzpostavlja za analitika?

Analitik mora biti pozoren na vsebino govora in predvsem na njegove razpoke. Če ga vsebina informira o predstavi, ki jo ima subjekt o situaciji in o mestu, kakršnega si v njem pripisuje, analitik prek te vsebine išče novo vsebino, vsebino nezavedne motivacije, ki prihaja iz skritega kompleksa. In v zgodovini v kateri se subjekt postavlja, bo analitik izzval pojavitev neke druge zgodovine, ki bo pojasnila motivacijo.

Ali je preverljivi podatki, ki jih nudijo zgodovinski jeziki, potrjujejo Freudovo tezo o nasprotnih pomenih ali ne?

Odkrita naj bi bila analogija med potekom sanj in semantiko primitivnih jezikov.

Skladnost med posebnostmi dela sanj, in posebnostmi jezikovne rabe, ki jih je filolog odkril v najstarejših jezikih, se SF zdi kot potrditev koncepcije po kateri naj bi bilo izražanje regresivne narave – lažje bi lahko razumeli in prevedli govorico sanj, če bi bolje poznali razvoj jezika.

Ali jo je potrebno upravičiti s tem argumentom? Razloži. –

Ali je razlika med simbolizmom nezavednega in simbolizmom govorice? Razloži.

Celotna psihoanaliza je utemeljena na teoriji simbola in govorica ni nič drugega kot simbolizem. Govorica se nujno udejanja v jeziku, jezikovni simbolizem je priučen, koekstenziven s človekovim osvajanjem sveta. Simbolizem nezavednega – univerzalnost simbolizma .glede na študije nervoz in sanj, simboli tvorijo slovar, ki je skupen vsem ljudstvom, ne glede na jezik.

Elias, Norbert. O procesu civiliziranja

4. Opiši vprašanja, s katerimi se ukvarja Norbert Elias v knjigi *O procesu civiliziranja*. Pojasni, kako so se spreminjale navade glede uživanja mesa, uporabi noža in vilic pri mizi in spremembe v odnosu do opravljanja naravnih potreb ter kako Elias pojasnjuje te spremembe.

5. Opiši vprašanja, s katerimi se ukvarja Norbert Elias v knjigi *O procesu civiliziranja*. Pojasni, kako so se spreminjale navade in pogledi glede usekovanja, pljuvanja, vedenja v spalnici, odnosov med moškim in žensko, napadalnosti (vključno z življenjem viteza) ter kako Elias pojasnjuje te spremembe.

O PROCESU CIVILIZIRANJA

Opiši vprašanja, s katerimi se ukvarja N. Elias

Avtor opisuje vedenje za mizo, spremembe v odnosu do opravljanja potreb,...Človek ni bil vedno takšen, kakršen je sedaj. Ima se za civiliziranega. Če pogledamo v preteklost bi lahko rekli, da je bila ta družba ravno tako necivilizirana, kot presoja danes drugim družbam. Poglavitna vprašanja so: Kako se je zgodila sprememba civiliziranja zahoda. Iz česa sestoji in kje lahko iščemo vzroke?-prag predpisanega in prepovedanega se spreminja.

Pojasni, kako so se spreminjale navade

*glede uživanja mesa:

- sr. vek- uživanje mesa se je razlikovalo glede na stan oz. sloj prebivalstva. Višji sloji so s količino mesa kratkomalo pretiravali, medtem ko so nižji sloji jedli zelo malo mesa (ne le zaradi pomanjkanja ampak tudi zaradi odpora proti požrešnosti).
- prehod iz srednjega v novi vek: spremenila se je strežba mesa. Višji sloji so imeli na mizah, ne le cele živali, ampak so bile te živali tudi s perjem oz. dlako; take živali so razkosali kar na mizi. Sčasoma se je to meso začelo rezati, preden so ga prinesli na mizo. Danes nekateri ne morejo jesti mesa, če jim je bilo postreženo v enem kosu. Žival pa ne moremo jesti na kosih, če jo je nekdo prej razkosal, zato so to skrili izpred oči širši javnosti. Npr. na Kitajskem so to naredili že veliko prej, saj za mizo sploh ne uporabljajo noža.

*o uporabi noža in vilic pri mizi:

- Nož nemalokdaj vzbuja strah pri mizi, včasih pa je vzbujal ugodje, nekateri so ga uporabljali namesto zobotrebca (kasneje so prepovedali usmerjati nož proti ustom, zaradi groznega prizora) ; podajanje noža tako, da ga držiš za konico, ker lahko spominja na napad. Nož ima simbolni pomen za napad. Razvile so se prepovedi, da krompirja, jajc in kruhovih cmokov ne režemo z nožem. Za ribo uporabljamo poseben nož, za jabolka in pomaranče pa žličko. Nož naj se uporabi v skrajnih primerih, drugače uporabi vilico.
- Vilice uporabljamo zato, da hrano nosimo v usta, saj je z rokami »ljudožersko«. Hranjenje s prsti, pravijo, da ni higiensko (nekateri pravijo, da ni lepo jesti s prsti, ker so potemtakem mastni). Kasneje je prišlo do tega, da ne le, da ni zdravo jesti s prsti, ampak ni prijetno in povzroča zoprne asociacije.

*v oodnosu do opravljanja naravnih potreb:

- Najprej je bilo opravljanje bolj sproščeno in ni bilo tako intimno, kot je sedaj. Opazno se je zvišala krivulja sramu. Otroka naj bi naučili zadrževati vetrove tako, da ga opozorimo, da drugi vidi vse., vendar mu s tem lahko nakopljemo zdravstvene težave.
- Govorjenje o potrebi je prepovedano, saj lahko druge spravi v zadrego (prof. Dovoljenje za wc), zato je bilo to odrinjeno v izolacijo. Če danes govorimo o opravljanju potreb, se zraven smehljamo, da bi prikrili zadrego.

*napadalnosti:

- V sr. veku ni bilo tako nadzorovano sproščanje afektov, kot kasneje pri bojevanju
- V novem veku sta surovost in mučenje drugih prišla pod družbeni nadzor. Napadalnost je bolj prikrita in se jo kaznuje, medtem ko je v sr. veku del neposredne življenjske meje in se je dogajalo na javnih mestih. Edina grožnja (ker ni bilo kazni za taka dejanja) je bila biti v boju premagan. Vitez v sr. veku boga ni le ljubil, ampak je zanj živel (turnirji). Kasneje so se bojevali le v dobro domovine. Sicer pa po orožju niso segali le vojaki, ampak tudi meščani, ko so se znašli v kakem prepiru.

Ljudje, ki niso znali močno sovražiti ali ljubiti, so bili za posvetno življenje izgubljeni, danes je izgubljen tisti, ki ne zna krotiti strasti in prikrivati svojih afektov. V srednjem veku ni bilo nobene osrednje oblasti, ki bi bila zadosti močna, da bi prisilila ljudi k sovražnosti, ko pa se je njena moč olupla, so bili prisiljeni živeti v miru. Vseskozi se je spreminjalo.

Pojasni, kako so se spreminjale navade in pogledi glede:

- **Usekovanja:**

* sr. veku so se usekovali kar v roko (levo). V Italiji je imel robec prestižno mesto-uporaba robca za brisanje nosu je bilo znamenje bogastva. Kasneje se je uporaba robca razširila: uporabljali so ga ljudje, ki se želijo lepo vesti.

- **Pljuvanja:**

*v sr. veku je bilo pljuvanje samoumevno, edina prepoved o pljuvanju je bila to, da se ne sme pljuvati na mizo ali čez njo, temveč pod mizo.

*v 16. stoletju so zahtevali, da pljunek pohodijo.

*v 18. stoletju je pljuvanje postalo grda navada. V uporabo so prišli posebni pljuvalniki, vendar so zaradi potrebe po pljuvanju izginili.

*dolgo časa pa je veljalo, da ima pljunek opraviti s prenašanjem bolezni.

- **Vedenja v spalnici:**

Spalnica je postala eno izmed najbolj privatnih in intimnih področij človekovega življenja, zato je bilo spanje odrinjeno za kulise družbenega življenja.

*v srednjem veku so se gostje lahko zadrževali kar v spalnici. Ljudje so ponavadi spali goli. Nekateri so mislili, da tisti, ki spi z obleko skriva pod njo telesno hibo. Na javna kopališča so ljudje hodili kar goli.

*spalna srajca je prišla v uporabo v približno istem času kot vilica in robec. Pojavil se je občutek sramu. Oblačila niso bila namenjena pogledom zunaj družinskega kroga.

Po 1. svetovni vojni so se priprave na spanje prepovedale (v tem smislu, da se o tem ni smelo govoriti). Primeri ponazarjajo, kako je spanje postopoma postajalo intimna zadeva, ki je bila izločena družbenega življenja in govorjenja o tem.

- **Odnosov med moškim in žensko:**

*spolna vzgoja: Občutki sramu so se v času civilizacije okrepili. V 16. stoletju je bil marsikateri pogovor za današnjo družbo zelo prostaški: prostitutka, ki zapeljuje mladeniča. To je doživelo veliko kritik s strani katolikov. V 16. stoletju se odrasli niso skrivali pred spolnostjo, danes pa spremljata otroka strah in sram že od mladih nog. V 16. stol. so poznali prostitutke in jih od njih odvrčali, danes pa majhni otroci sploh ne vedo ali so ali ne. V sr. veku so bile prostitutke javne: imele so vse pravice in dolžnosti normalnega državljana, vendar njihov poklic ni bil čaščen. V sr. veku niso imeli veliko tabujev. V dvorski družbi je bila spolnost že bolj prikrita. V kasnejših obdobjih sta družbo zelo postopoma zamenjala vse

večji občutek sramu in nelagodja, povezana s spolnostjo-zato so bili vzdržni. V 19. in 20. stol. je bilo med odraslimi, vse kar zadeva spolnost, prikrito in zakrito. Otrokom govorijo, da ni dobro govoriti o tem, kako otrok nastane in da se je teh stvari dobro izogibati, s tem pa se sram še stopnjuje.

Tudi spolnost je čedalje bolj odrinjena za kulise družbenega življenja. Spolno življenje obdaja ozračje neugodja. Odrasli o tem govorijo neradi in zelo previdno. Dokler je mogoče, se o tem. Z otroci ne pogovarjajo. Odraslim je »naložena prisila« potlačitve vseh nagonov; predvsem spolnega.

*zakon: Krivulja razvoja zakona je podobna kot pri spolnosti. Še v 16. stol. se moškemu ni bilo treba sramovati zunajzakonskih razmerij. V 17. in 18. stol. ni bila značilna prevlada moškega nad žensko. Ženske so bile popolnoma enakopravne moškim in to je povzročilo močnejše zadrževanje nagonov pri ženski. To je prineslo moškim in ženskam čustveno samodisciplino v medsebojnih odnosih. Moški ne more zadržati ženske s silo in ji ne pustiti svobodo in ona mora enako čutiti do moškega. V 19. stol. pa imajo moški zopet večjo družbeno moč kot ženske. Moške izvenzakonske zveze ne obsojajo tako kot žensko. Spolnost je vse bolj potisnjena v zakulisje. V vsakem obdobju je ogromno nihanj. Eno od takih nihanj se kaže tudi v spolnem življenju in razmerju med moškim in žensko.

Na splošno poteka civilizacijska krivulja spolnega nagona vzporedno s krivuljo drugih nagonskih ravnanj. Uravnavanje spolnih nagonov postaja bolj strogo in izginja iz javnega življenja. Naršča tudi zadržanost pri govorjenju o spolnosti. Spolnost je vedno bolj omejena na eno samo družbeno zakonsko zvezo-vsako kršenje omejitev sodi v področje skrivnosti!!

Kaspar Hauser

6. Primerjajte proces socializacije pri običajnem otroku in pri Kasparju Hauserju: po čem se razlikujeta? Kako interpretirate Dolarjevo tezo (iz „spremnih besed“), da “izven kulture ni samo preprosto narava, temveč najprej in predvsem črka”? Pojasnite, kako si je mogoče razložiti njegovo po eni strani naravno dobrosrčnost in po drugi strani patološko lažnivost, kako da je bil obenem preveč poslušen, popolnoma podvržen avtoriteti, po drugi strani pa ni bil zavezan lastni besedi?

Kaspar Hauser se je prvič pojavil 26. maja 1828 na nurnberškemu trgu. Zelo težko je hodil, govoriti skorajda ni znal, je pa nenehno ponavljal isti stavek in v roki držal pismo.

Kaspar je svoje otroštvo (od 2.,3. – 18. leta) preživel daleč stran od ljudi, svetlobe in hrupa, ni šel skozi normalen procesa socializacije, to pa pomeni, da ni ponotranjil in razvil moralnih norm. Otroštvo je preživel v podzemni sobi, kjer je imel slamnato posteljo, odejo in lesene igrače (2 konjička in psa). Dnevno mu je nekdo med spanjem nosil hrano (črn kruh in voda) in praznil posodo z iztrebki. V procesu odraščanja je bil oropan otroštva, ljubezni, pozornosti, družine, družbe in ostalih osnovnih potreb (svetloba, hrana, gibanje...). Mož, ki je skrbel zanj ga je kasneje naučil napisati svoje ime, ponavljati stavek »rad bi postal takšen jezdec kot je bil moj oče«, ter zmoliti oče naš. Nekega dne sta se odpravila na nekaj dni trajajočo pot in v Nurenbergu ga je mož zapustil. Kaspar se je postopoma socializiral. V času, ko je bival pri upokojenem gimnazijskem profesorju Daumerju, so ga učili pisanja, branja, računanja... Kaspar ni poznal omike, zelo velika pa je bila njegova želja po učenju. Postopoma so se mu prilagodila tudi čutila, saj je bil na začetku nenormalno občutljiv na svetlobo, hrup, po nogah je imel veliko žuljev, ob najmanjši vzdraženosti je dobil močan glavobol.

Kaspar pred ljudi stopi ne le kot otrok narave, temveč kot naravno bitje, opremljeno s črko. Zanj je stavek, »rad bi postal takšen jezdec kot moj oče«, ki ga nenehno ponavlja, povsem nerazumljiv, vendar pa ta stavek predstavlja določen status, saj ga edino to povezuje s kulturo in ga umešča v družbo. Simbolni mandat v stavku mu odreja mesto (postati to kar je bil oče).

Kasparja Hauserja obenem opredeljuje primanjkljaj in presežek v razmerju do družbenosti, kot bi ga zakon, ki mu je bil poveznjen od zunaj, nikoli zares ne zajel od

znotraj, kot da bi mu bil hkrati preveč in premalo podrejen. Vendar pa je pokornost tuji avtoriteti pri njem zadevala le dejanje ali nehanje in ni imela nobenega opravka z njegovim vedenjem, verovanjem ali mnenjem.

Primerjaj proces socializacije pri Hauserju Kasparju in običajnem otroku

K.H. je bil poseben deček, ki je bil zaprt za približno 12 let, bil je popolnoma izoliran od zunanjega sveta, do njegove pojave na Nuremberskem trgu. Takrat je bil star med 17 in 19 let. Njegov besedni zaklad je bil zelo reven v primerjavi z besednim zakladom njegovih vrstnikov, ki so odraščali pod normalnimi pogoji. K.H. je bil zelo občutljiv na svetlobo, imel je občutljivo kožo, imel pa je zelo dobro razvit vonj, sluh in vid. Po njegovi pojavi so ga najprej spravili v ječo, da bi ugotovili kaj je z njim narobe oz. ali je prevarant. Ugotovili so, da je bil fant od svojega 3. oz. 4. leta zaprt. Po njegovi pojavi, se je zanimanje zanj začelo večati. Imel je vse več učiteljev in veliko ljudi si ga je ogledovalo kot atrakcijo. Kaspar je bil zaprt ravno tem času, ko pri običajnih otrokih poteka proces socializacije, zato je ostal na nivoju 4-letnega otroka, njegova telesna razvitost pa je kazala dejansko starost. Socializacija je proces, ki poteka v interakciji z ljudmi, zato se je pri Hauserju začelo šele po njegovi pojavi, ker ni imel prej nobenega stika z ljudmi. Po pojavi je začel kazati zanimanje za učenje in je bil pri tem zelo vztrajen. To je značilno za otroke stare 10 let, ki so odraščali v normalnem okolju. Socializacija običajnega otroka je torej popolnoma drugačna kot socializacija otroka, ki je bil toliko časa popolnoma izoliran od zunanjega sveta. Ne le psihični razvoj (veliki zaostanki v razvoju), ampak tudi fizični razvoj je drugačen (motorika, hoja, sedenja,...). Kaspar se je v primerjavi z otroki, ki so na ravni njegovega psihičnega razvoja, zelo hitro učil govoriti in pisati, ker mu je to omogočal fizični razvoj, ki je kljub zaostanku šel dlje v fizičnem razvoju. Lažje se je učil neabstraktnih pojmov, ker je v ujetništvu izgubil pojme in predstave.

Kako interpretirate Dolarjevo tezo, da izven kulture ni samo preprosta narava, temveč najprej in predvsem črka?

K.H. je že človek (ne žival), ampak je izven umetne človeške kulture (nima družbenih vrednot, govorice). Je divji otrok. Mitologija priča o tem, da so ti otroci, ki so bili zapuščeni oz. izolirani potencialni prestolonasledniki (Mojzes, Ojdip,...), ki jih

izločijo zaradi grozljivih prerokb, kljub temu pa ne morejo ubežati svoji usodi. Pojava K.H. ni le pojav otroka narave, ampak kot naravno bitje opremljeno s črko: v roki je nosil pismo, in ne da bi razumel pomena besed je ponavljal: rad bi postal takšen jezdec, kot je bil moj oče (tako so si želeli tudi prej naštetih »heroji«, tako Mojzes, kot tudi Ojdip, ki sta želela naslediti očeta). Črka v tem primeru predstavlja manjkajoči člen med naravo in kulturo. Kot omenjeno je K.H. primer človeka brez kulturnih vzorcev in je popolnoma naraven, črka je bila pa tista vez, ki ga je pripeljala do spoznanja kulturnih norm. In zato ni izven kulture samo narava, ampak črka, ki je Hauserja pripeljala do kulture.

Pojasni, kako si je mogoče razložiti njegovo, po eni strani naravno dobrosrčnost in po drugi strani patološko lažnivost!

Hauser ni bil deležen takšne vzgoje kot drugi otroci. Že v zgodnjem otroštvu je bil ločen od svojih staršev, katere otrok najbolj potrebuje. Hkrati mu je bila odvzeta pravica do svobode, premoženja in najvišjih življenjskih dobrin. Njegov telesni in duševni razvoj sta bila nasilno potlačena in zakasnela. Ker je bil Hauser toliko časa izoliran od kakršnekoli človeške družbe, ni poznal družbenih norm. Ker ga nihče ni vzgajal in izobraževal, K.H. ni vedel kaj je prav in kaj ni, kaj je v družbi normalno in kaj patološko in zaradi česa je lahko človek v družbi kaznovan. K.H. torej ni imel ponotranjenih družbenih norm in posledično ni imel izoblikovanega ideala jaza. Ideal jaza vodi človeka in če človek naredi nekaj nepravilnega, se pri njem pojavi slaba vest in občutek krivde. Tega Hauser ni imel zato se ni nikoli počutil krivega. Bil je patološki lažnivec, ker ni vedel, da je v družbi laž nesprejemljiva. Ta lažnjivost izvira iz neoblikovanega ideala jaza, ki se ga pridobi le preko vzgoje. Hkrati je bil Hauser naravno dobrosrčen, popolnoma naraven in brez vpliva kulture, kar je povzročila izolacija. Hauser igra obenem vlogo dobrega divjaka (dobrosrčnost) in izprijenega hipokrita (prilagodljivost).

Hauser ni imel oblikovane osebnosti, ker ni imel ideala jaza. Pri Hauserju beseda ni imela teže, ker ni imel ponotranjenja ideala. Podrjen avtoriteti: zaradi bojazni pred kaznijo, ni se znal upreti, ker ni imel ideala jaza. Pomembno je, da so otroci v šoli odgovorni za svoja dejanja, ker na ta način to ponotranjijo. Črko si je človek izmislil in je izven njega samega. Dokler črke ne ponotranjimo, nam je tuja. Tudi Hauser je govoril, ne da bi pri tem vedel, kaj govori.

Kako je bil obenem preveč poslušen in predan avtoriteti in ni bil zavezan lastni besedi (obljubi)?

Hauser se ni znal upreti avtoriteti. Vse kar mu je bilo ukazano, je storil. Pustil je, da drugi ljudje upravljajo z njegovim življenjem. Ni poznal meje, do koder lahko drugi ukazujejo njemu, ker ni imel izoblikovanega ideala jaza in niti samospoštovanja. Po drugi strani pa ni znal obljubiti oz. obljube držati. Ni vedel, kaj je obljuba in ni se je znal držati, ravno zato, ker ni imel obliovanega ideala jaza. Od drugih se je pustil voditi in drugi so mu ukazovali, sam sebi pa ni znal prisluhniti in uresničiti to, kar si je sam zadal oz. obljubil. Hauser zaradi odmaknjenosti ni mogel izoblikovati ideala jaza in zato ni mogel v družbi normalno funkcionirati. Tudi če bi hotel ideal jaza naknadno pridobiti, ne bi mogel, ker bi bilo prepozno, ker je bil Hauser iz ječe izpuščen kot odrasel človek, ki ima že izoblikovano osebnost in se je ne da spreminjati. Spreminjamo lahko samo vrednote!

Levi-Strauss, Claude

Rasa in zgodovina, Totemizem danes, ŠKUC Filozofska fakulteta, Ljubljana 1994,
str. 9-52. [43]

7. "Rasa in zgodovina" Vprašanje: razloži teze po poglavjih.

Oddaljeni pogled, Studia humanitatis, Ljubljana 1985, str. 63-88, 223-232, 326-338.
[46]

RASA IN ZGODOVINA

1). Razloži teze po poglavjih

Rasa in kultura:

Če je v kulturi kaj izvirnega izhaja so iz geografskih, zgodovinskih in socioloških okoliščin, ne pa iz različnih nagnenjn povezano z anatomsko zgradbo črnih, rumenih ali belih. Vendar pa je civilizacija, ki jo je razvil beli človek doživela velikanski napredek, ljudstav z drugimi barvami kože pa so ostala zadaj, zato problem neenakosti obstaja odprt.

Različnost kultur:

Različnost človeških kultur je v sedanosti in tudi v preteklosti veliko večja, kot nam je usojeno, da jo bomo kdaj koli spoznali. Ljudje so razvili kulturne razlike zaradi

geografske oddaljenosti, posebnih značilnosti okolja ali nevednosti, da obstaja ostalo človeštvo. Poleg razlik, ki obstajajo zaradi osamitve, pa so pomembne tudi tiste, ki izhajajo iz bližine, želej po tem, da bi bili drugačni. Številne šege pa so nastale iz volje, da ne bi zaostajali za sosednjo skupino.

Etnocentrizem:

Gre za presojanje kulture iz stališča naše kulture. Zahodna kultura ima za merilo napredke, npr.: razvoj mehaničnih sredstev in tehnologije. Ljusje so zavračali kulturne oblike- moralne, verske, družbenoestetske(še danes) ki so najbolj oddaljene od tistih s katerimi se identificiramo. Pojem človeštav ne glede na raso ali civilizacijo se je oblikoval zelo pozno in je omejeno razširjen. Drugi pogled na razvitost kulture je pri eskimih: pri njih gre za razvoj sposobnosti, kako se znajti v sovražnem geografskem okolju, kjer bi nas eskimi in pa tudi beduini nedvomno prekašali. Civilizacija ni torej samo stvar zahodne družbe, ampak gre za povezavo vseh družb. Uporaba besed kot so: nesocializirani, divjaški, necivilizirani je posledica našega nepoznavanja drugih in drugačnih, ki jih postavlja na rob ali izloči.

Arhaične in primitivne kulture:

Pri izginulih civilizacijah poznamo le nekatere njihove vidike in the je toliko manj kolikor starejša je civilizacija, naš postopek je torej v tem, da vzamemo del za celoto in na podlagi tega, da so vidiki pri obeh civilizacijah(eni sodoni, drugi izginuli) podobni sklepamo analogijo pri vseh vidikih.

Nam znane civilizacije so tiste, ki so se prebile skozi rob časa, vendar vse človeške družbe imajo za seboj preteklost, ki je za vse približno enako dolga. Zgodovina nekaterih družb je nam neznana, to pa še ne pomeni da ne obstaja.

Ideja napredka:

Napredka človeštva ni tako lahko razvrstiti v urejen in nepretrgan niz.

Danes domnevamo, da je neka tehnika povsem zasenčila drugo postopoma in sta na začetki obstajali obe hkrati. Napredek ni ne urejen, poteka v skokih ali s pomočjo mutacij, ki ne gre vedno v isto smer.

Stacionarna in kumulativna zgodovina:

Skupna komulativna kultura se razvija enako kot naša, katere razvoj bi imel za nas pomen. Ostale kulture se nam zdijo stacionarne-ustaljene, ker jih ni mogoče meriti z izrazi našega referenčnega sistema. Drug drugemu bi se lahko zdeli nepomembni kratko malo zato ker si nismo podobni.

Prostor zahodne civilizacije:

Zahodna civilizacija se je širila na različne strani sveta. Veliko kultur je sprejelo to civilizacijo, bodisi s prisilo, bodisi prostovoljno. Poljedelstvo, živinoreja, lončarstvo, tkalstvo,.....so nekatere kulture izboljšale s pomočjo zahodne kulture.

Naključje in civilizacija:

Naključja se dogajajo, toda sama sebi ne dajejo nobenega rezultata. Zahodni svet je poznal obstoj elektrike ok.2500 let (odkritje je bilo naključno), vendar pa je to naključje ostalo brezplodno vse do *zavestnih prizadevanj*, ki so jih usmerjale Amperjeve in Faradayeve hipoteze.

Sodelovanje med kulturami:

Nobena kultura ni sama. Vedno je povezana z drugimi kulturami. Civilizacija pomeni svetnovno zvezo kultur, ki ohranjajo svojo izvornost. Torej civilizacija je odvisna od kulture, napredek je odvisen od zvez med kulturami.

Dvojni smisel napredka:

Vsak kulturni napredek je odvisen od zveze med kulturami. Ta zveza pa je učinkovitejša v odvisnosti od raznolikosti kultur, ki to zvezo sestavljajo. Če hočejo ljudje napredovati, morajo sodelovati, in s tem, se prispevki, ki so bili na začetku različni, vse bolj izenačijo. Nujno pa je ohraniti raznolikost kultur v svetu.

8. "Družina"

Pojasni Levi-Straussovo analizo teorij konjugalne družine in njegovo teorijo le-te. Katere so po tem avtorju nespremenljive lastnosti ali razločevalne značilnosti družine in pojasni, kako analizira tri temeljne vidike družine. Kako interpretira vprašanje prepovedi incesta? Kakšna je njegova teorija o razmerju med družino in družbo?

ODDALJENI POGLED

1.Pojasni analizo teorij konjugalne družine in njegovo teorijo le te!

Def.: Družina je vsaj dvogeneracijska skupnost, njene pojavne oblike in načini življenja pa so odvisni od družbenih okoliščin in individualnih izbir in odločitev posameznika, ki živijo v družini.

Vzreja in vzgoja otrok je razločevalni dejavnik, ki družino razlikuje od zakonske zveze in gospodinjstva.

- **KONJUGIRANA DRUŽINA:** obstaja na obeh koncih lestvice po kateri razvrstimo ljudi glede na njihovo razvitost (tehnično in ekonomsko)-na dnu in vrhu lestvice poznamo monogamijo, drugače pa je poligamija. Etnologi so si sprva razlagali konjugirano družino v visoko razvitih civilizacijah, ki so šli skozi dolgo evolucionalno pot, kasneje pa se je izkazalo, da je ta univerzalen pojav prisoten v vseh vrstah družb. Oblike zakonske zveze so: monogamija (partnerstvo med enim moškim in eno žensko) in poligamija-poliginija (zveza moškega z več ženskami) in poliandrija (zveza ženske z več moškimi). V nekaterih ljudstvih ne poznajo družine tako kot mi. Npr. pri ljudstvu Nayarim partnerja nimata trajne zveze, žena ima lahko poljubno št. ljubimcev, otroci pa pripadajo materini rodbini.
- **STRUKTURA DRUŽINE: jedrna-nuklearna:** je dvogeneracijska, prevladujejo močne vezi med člani. Ločimo dve vrsti take družine: 1.orientacije-kjer smo se mi rodili in 2. prokreacije-katero smo mi ustvarili. **Razširjena družina:** sestavljajo jo sorodniki več generacij, ki so med seboj sorodstveno povezani. Tu prevladuje večja odtujenost med člani. **Velika družina:** Sestavljena je iz več jedrnih družin, ki živijo v skupnem gospodinjstvu: vertikalna-generacijska(stari starši, starši, otroci, vnuki, pravnuki,...), horizontalna (starši, otroci, strici, tete, bratrance,...).

Strauss je analiziral konjugalne družine glede na razvitost določenega ljudstva in glede na to, kako je v določenem ljudstvu pojmovana družina.

Katere so po tem avtorju nespremenljive lastnosti ali razločevalne značilnosti družine in pojasni kako analizira 3 temeljne vidike družine?!

*Dvogeneracijskost (vzgoja + vzreja otrok) je temeljni razločevalni dejavnik družine od gospodinjstva in zakonske zveze.

*Nespremenljive lastnosti:

- Družina se začne s poroko: monogamna ali poligamna. Najbolj značilna je monogamna, nekatera ljudstva pa poznajo tudi poligamno poroko, predvsem ob izrednih okoliščinah. Ko grejo moški v vojsko, jih ostane malo doma, umiranje pri lovu ali pobijanje enega spola.
- Družina vključuje ženo, moža in otroke, ki predstavljajo jedro, kateremu se lahko priključijo še drugi sorodniki: veliko družb elementarni družini ne posveča velike pozornosti, kljub temu da je zelo pomembna. Elementarna družina je bila redkost tudi v Evropi v 19. stol. Predvsem je bilo to prisotno pri kmečkem prebivalstvu. Najstarejši potomec je prevzel

skrb za družino. 3 člani družine povezujejo pravne vezi ter pravice in dolžnosti.

Kako interpretira vprašanje prepovedi incesta?

Incest: univerzalna prepoved, ki določa, da družine lahko vstopajo v starševstvo le druga z drugo in ne vsaka zase.

Incest je bil prepovedan v 19. stoletju z angleškim pravom.

Vprašanje prepovedi incesta je bilo interpretirano preko živalske etnologije. Etnologi so želeli najti živalsko podlago za prepoved incesta: določene živali se izogibajo seksualnim združitvam med posamezniki, ki so v sorodu. (nekateri živali izženejo svoje potomce).

Eksogamija: prepoved sklepanja zakonskih zvez med sorodniki!

Endogamija: obvezno, predpisano sklepanje zakonske zveze v okviru določenih družbenih skupin-sloji, kaste, rase,...

Delitev dela ni prepoved! Incesta torej ne moremo enačiti kot prepoved in delitvijo poročnih pravic med družinama. To pomeni, da družina (ne glede na to, kako je opredeljena), lahko stopa v sovraštvo z drugo družino ne pa sama s seboj. Pogoj za nastanek nove družine je ta, da morata pred tem obstajati dve družini.

Kakšna je njegova teorija o razmerju med družino in družbo?

Za nastanek ene nove družine je potrebno imeti že prej 2 družini, da bi se izognili prepovedi incesta. Torej v okviru človeštva ne bi moglo biti družine brez družbe in hkrati ne družbe brez družine, ker je družina reproduktivno gonilo, ki ohranja in regenerira družbo.

Družba lahko obstaja le tako, da nasprotuje družini in hkrati spoštuje njene prisile: nobena družba se ne bi ohranila v času brez družine. V družbi torej mora obstajati družina, ki pa ni stalna. Ob določenem času se družina razdre in nastane nova (orientacije in prokreacije) in to je bistvo reprodukcije.

Torej družina in družba obstajata v nekem sožitju.

9. "Kozmopolitizem in shizofrenija"

Ali je mit delirij? Primerjaj vsebino shizofreničnega delirija in mit Indijancev Chinook (po Levy-Straussu) in razloži razliko med mitom in psihotičnim delirijem (norostjo). Kakšen je status mita v razmerju do družbe in kakšen je status shizofreničnega delirija v razmerju do shizofrenika?

Po mojem mnenju mit ne sodi med delirije, saj ne zahteva nobenega vidnega ali latentnega delirija pri tistih, ki so pripovedovalci ali poslušalci.

V mitu Indijancev Chinook so zbrani vsi etiološki dejavniki in simptomi, ki so značilni za shizofrenijo. Po razmišljanjih švedskega psihiatra Hernerja naj bi na začetku bolezni naleteli na nenormalno družinsko konfiguracijo za katero je značilna nezrelost staršev (predvsem matere, ki otroka zapostavlja ali druga skrajnost da se ne more ločiti od njega). Pri shizofreničnem bolniku se to kasneje prikaže kot nenehno nihanje med dvema občutkoma: o nepomembnosti jaza in razmerju do sveta ali o njegovem pretiranem pomenu v razmerju do družbe. Za te bolnike so značilne tudi številne motnje, največkrat pri njih opazimo simptome zmedenosti, ne ločijo meje med telesom in ostalim svetom, med figuro in ozadjem, razcepi se tudi podoba telesa, ki ga deli na dve polovici, ki se po njihovem mnenju obnašata neodvisno, občutek imajo tudi, da se jim mešajo organi.

Tudi v mitu o Indijancih Chinooka se pojavijo podobni dejavniki: nesporazum med materima, nezrela mati, ki jo privlači praznovanje bivšega moža. Otroka v otroštvu dvakrat zapustijo (tudi sužnji ki bdijo nad njim). Te realni dogodki se projicirajo na 2 simbolične ravni: na telesno in kozmišno. Telesno raven opazimo kot nasprotje med zgoraj in spodaj na ljudožerci in nasprotje med desno in levo pri siamskih dvojčkih. Dejavnike opazim tudi pri manjkajočih in premikajočih organih: junak si naredi umetno prebavno cev in se poroči z žensko brez vagine. Razcep v tem mitu igra vlogo vodilnega motiva, zato chinookovski mit na videz obnavlja tematiko shizofreničnega delirija, vendar je povezava le navidezna. Junakov ne moremo enačiti z bolnikom. Dogodki in situacije so v mitu izpeljani in prevzeti iz drugih mitov, ne pa iz same chinookovske družbe in osebnosti. Posebno zgradbo njihovega mitovskega zapleta pa vselej izhaja iz logične nujnosti upoštevanja mitov. Mitologija Chinookov, ki so bili izpostavljeni vsakovrstnim in nenehnim stikom med različnimi ljudstvi, se ne kaže kot izvirna in njihova lastna, ampak kot skupek drugotnih predelov tuje mitske snovi.

10. Margaret Mead: Odraščanje na Samoi (1928) (Študija mladih v prvotni družbi)

Pojasni, kako M. Mead korektno opiše "svobodno seksualnost" kot enega od elementov samojske kulture. Ali oziroma koliko je ta opis korekten? Če bi bilo (ali če je bilo) na Samoi področje seksualnosti bolj restriktivno, kot v opisu Meadove, ali s tem propade celotna teza Meadove, da je adolescenca na Samoi manj konfliktna in stresna kot v zahodni kulturi? Kolikor je mogoče natančno pojasni razloge, zakaj teza je ali ni pravilna?!

Študija je bila narejena 1925, ko je bila ameriška družba še izrazito tradicionalna, vladali so represivni vzgojni obrazci, in predvsem trda vzgoja. V takratnem času se je bila družba sicer tradicionalna vendar ne tako, da se ljudje ne bi spraševali kaj je otroštvo in kaj mladost, kakšne so razlike med njima in kako medsebojno vplivajo. Začenja se drugačno gledanje na vzgojo, uveljavijo princip ko vzgojitelji in starši začnejo izhajati iz otrokovih potreb.

Psihološke teorije pravijo, da je od različno starih otrok lahko pričakovati različno vedenje.

Margaret Mead je izhajala iz dveh teorij. Konzervativni družbeni teoretiki trdijo, da različnost mladih s katero se oddaljujejo od meril in idealov preteklosti napeljuje na to da je treba nekaj storiti. Mladi naj bi bili brez varovala-spoštovanja tradicionalnih družinskih norm, brez skupnih verskih vrednot. V odraščanju naj bi izginil samo po sebi umeven vrednostni okvir.

Drugi pravijo da je adolescenca razvojno obdobje, za katerega je značilno specifično obnašanje- idealizem mladih, upor proti avtoriteti, čustveni izpadi itd.

V nasprotju s tem so antropologi začeli spoznavati kako pomembno vlogo v življenju mladih igra družba v kateri odrašča. Družba dejansko opredeli kakšen bo ta mlad človek v adolescenci. Po teh antropoloških raziskavah se je pokazalo, da načini obnašanja, ki se jih človek nauči, priučni niso nekaj danega ampak so čisti proizvod kulture v kateri je posameznik vzgajan. Te značilnosti najdemo bolj ali manj v vsaki družbi kot lastnosti njihovih prebivalcev. Niti rasi niti univerzalni človeški naravi ni mogoče pripisati odgovornosti za različne načine za katere obstajajo v različnih družbah tudi najbolj osnovna različna občutja- čustva kot so npr. ljubezen, strah, jeza itd. Torej lahko trdimo da so to stvor družbe.

Margaret Mead je želela dokazati ali je to res preko študije, ki je bila za takratne čase precej neortodoksna, saj se je namreč kot prva namesto na preučevanje celotne družbe osredotočila na vzgojo in vzgojne prijeme, ki naj bi vplivali na to kakšne bodo deklice v puberteti.

Dekleta se v obdobju adolescence ukvarjajo predvsem z družinsko situacijo katera vključuje medsebojne odnose, njihove odgovornosti, način kako odraščajo in prevzamejo vlogo odraslega z delom.

Margaret Mead želi torej dokazati ali nepravilnosti, ki delajo nesrečne pubertetnike v naši zahodni, moderni in razviti družbi izhajajo iz same narave adolescence, ali pride do tega v vsakem primeru ali so to proizvod kulture, in njenih specifičnih vplivov oziroma različnih vzgojnih prijemov, ki jih izvaja.

Glavna značilnost družbe na Samoi je da je ta zelo stabilna, se ne spreminja, način in potek življenja je dan za dnevom enak in utečen. Otroci se rodijo in živijo do enega leta pri materi, približno nekje do takrat, ko jih nehajo dojiti. Nato pa postanejo skrb deklic starih 13, 14 let. Za matere po enem letu starosti tako otrok ne predstavlja več primarne skrbi. Kot rečeno deklice ki prevzamejo skrb zanj pa mu nudijo le osnovno oskrbo- hrana, pazijo da se jim kaj ne zgodi, postavijo jim osnovne prepovedi, kaj smejo in kaj ne. Ta vzgoja ni zelo natančna niti zelo strukturirana. Odrasli kljub temu še vedno skrbijo zanje a primarna skrb ni več njihova.

Za družine na Samoi je za razliko od naših atomsko strukturiranih oblik značilno da so to velike družine, kjer lahko celo več generacij živi v eni in isti hiši. Otrok tako ni nikoli izpostavljen vplivu samo enega ali dveh staršev. V primeru da bi se tu otrok sprl z očetom bi lahko šel živeti celo k očetovemu bratu v sosednjo kočo, kar pa bi bilo v naši kulturi zelo težko če že nemogoče. Pri nas je otrok zaprt in predvsem omejen na okolje svoje družine.

Pri starosti 7 let jih ta kultura loči po spolu v skupine. S puberteto ko pa postanejo fizično sposobni prevzemati delo odraslih jih kultura v to tudi usmeri, tako da deklicam ni treba več skrbeti samo za najmlajše ampak tudi za družino v vseh ozirih. V obdobju pubertete se razvijejo prvi hormoni, začnejo se razlikovati kot seksualna bitja, med sabo začnejo kontaktirati v kulturi uveljavljenih in sprejetih normah.

FORMALNA RAZMERJA MED SPOLOMA

Prva stvar, ki se jo nauči vsaka deklica v odnosu do dečkov je izogibanje in nasprotovanje.-A priori. Nauči se držati tabuja da bi imela stike z brati ali drugimi dečki. Velja tudi tabu incesta. V tej kulturi se vse deklice do 14 leta obnašajo do dečkov kot do sovražnikov. To traja do 13,14 leta, ko se približajo puberteti, potem pa izstopijo iz the strogih skupin vezanih na spol. Ravnotako prenehajo s sovražnostjo, čeprav v tem obdobju še niso prokupirani s spolnostjo. V tem obdobju so njihovi odnosi najmanj obremenjeni z emocijami. To je ravno obdobje ko začnejo vstopati v puberteto, otroci se srečujejo ob neformalnih priložnostih, plesih, zabavah... Vendar v tem obdobju še ni spolnih kontaktov oz odnosov.

Ta odnos pa se z 16, 17 leti spremeni. Niso več v skupinah, družijo se na individualni ravni, deklice iz gubijo brezbriznost, v družbi dečkov začnejo zardevati, dečki postanejo molčeči, v zadregi, tudi oni postanejo sramežljivi in zardevajoči...Vendar imajo mladi fantje večjo potrebo po moških prijateljih, saj le največji 'Don Juani' si upajo sami dvoriti deklicam. Pogosto pa se dogaja da starejši moški, vdovec ali ločenec postanejo dekličini ljubimci. Tu ni potrebe po posrednikih. Vendar so ti odnosi na robu priznanih odnosov v tej družbi med spoloma. Neizkušenosť z ene ali druge strani zelo redko postane vzrok neuspeha pri ljubezenskem doživetju. Misel da se nek starejši moški poteguje za pozornost mladega dekleta jim vzbuja posmeh a očitek je namenjen predvsem starejšim moškim. Razlika v letih se zdi komična ali pomilovanja vredna. Če takemu dekletu v the letih starši prepovejo stik z starejšim moškim ali če potem ta celo pobegne z njim, jo lahko doleti najhujša kazen da se mora poročiti z njim. Pri the odstopanjih je najhujši prekršek, če se moški ljubi z nekim dekletom, ki spada v širšo družino njegovega gospodinjstva-tabu incesta. Pri taki kršitvah lahko dekle doleti kazen, da mora zapustiti skupino in okolje v katerem je živel in jo skupnost priznava.

Poleg uradne zakonske zveze obstajajo še

a)ljubezenske zveze med neporočenimi mladimi, sem štejemo tudi mlade ovdovele istih let

b)prešuštvo

Tri oblike odnosov med neporočenimi pa so

a)skrivno shajanje pod palmami

b)objavljen pobeg

c)svečano dvorjenje

In ena oblika seksualnega prekrška, ki pa ni težje sankcioniran z strani družbe-prikrito posilstvo (moe totolo), ko se moški prikrade v postejo speče deklice in jo posili. Temu se zatekajo mladeniči, ki ne morejo na nikakršen drug način vzpodbuditi naklonjenosti nobenega dekleta.

POSREDNIKI

Soa-njihov zastopnik, poslanik v ljubezenskem dvorjenju igra glavno vlogo pri osvajanju. Pri formalnih oblikah dvorjenja mladenič potrebuje poslanik, ki govori namesto njega. To hkrati pomeni da te oblike dovoljujejo več dvorjenj in zvez hkrati. Izbor poslanika je zelo težaven, če je ta mlad in neizkušen ne bo imel uspeha in si bo mladenič zapravil pozornost izbranke, če pa je preveč izkušen obstaja nevarnost da mu jo prevzame. Fantje tako pošiljajo več poslancaev hkrati (ponavadi dekle od svojega brata-soa fafime). Prednost tega je da se ta lahko približa dekllici tudi v primerih ko se moški odposlaniki ne morejo-ob različnih priložnostih, delu na polju, hiši etc. To pa ne sme biti njegova sestra, ker mu tabu prepoveduje, da bi govoril o the zadevah z njo. Reseda pa se najhujši spori pojavljajo med fanti in njihovimi odposlaniki.

Če je zveza strogo tajna, se ljubimec ne bo nikoli prikazal v hiši svoje izvoljenke. Lahko pošlje odposlanca z nekim izmišljenim razlogom. Te prikrite zveze so kratke. Oba, dekle in fant, namreč lahko imata več zvez hkrati. Eden od pravičnih razlogov za jezo in hud spor med dvema fantoma je tako lahko ravno jeza prvega ljubimca tistega večera na naslednjega, ki se bo prvemu posmehoval.

Margaret Mead tako implicira PROMISKUITETNO DRUŽBO. Kar pomeni da imajo mladi več spolnih odnosov kot starejši in večkrat menjavajo spolne partnerje. Moramo pa posebej poudariti ta samojska kultura ne dopušča promiskuitetnost kar tako, saj po njihovem prepričanju je kazen za promiskuitetnost jalovost, medtem ko je nagrada trajne monogamije nosečnost, ta pa je hudo zaželjena in predstavlja bistveno vlogo pri vrednotenju ženske.

Kljub temu se lahko nek par, ki sicer ni visoko na hierarhični lestvici in se dolgo sestaja, poroči, predvsem zaradi tega ker si postaneta medsebojno naklonjena.

Ratlikujemo med spretnimi in manj spretnimi ljubimci, ki svoje moškosti ne morejo deklarirati drugače, kot s trajno poroko, ki se konča z nosečnostjo. To je namreč edini način dadokaže svojo moškost.

MOE_TOTOLO

Prikrito posilstvo je edina oblika seksualne dejavnosti ki ni dovoljena, čeprav obstaja. Odkritega posilstva samojci ne prakticirajo. Zakaj je torej za njih bolj sprejemljivo prikrito kot odkrito posilstvo? Prikrivanje je deloma rezultat tega, da moški ne more vzpostaviti formalnega odnosa do dekleta. Dekle je tako v položaju, ko mora sprejeti 'ovinek' okrog pogovora ali pa ne. Lahko zakriči, zbudi sorodnike in tako prekine moe totolo in tako se začne odprt lov na moškega.

Po drugi strani pa na Samoi ni prostitucije. Ker ni težko prideti do spolnih odnosov najbrž tudi ni potrebe po prostituciji.

Tu je tudi pomemben nadzor družbe, ki jo ta ima nad posameznikom. Posamezniki namreč ne morejo početi karkoli hočejo. Posiljevalec je tako, če ga ulovijo in razkrijejo njegovo identiteto, tako izključen iz družbe, ne more več vzpostaviti noramalnih odnosov do ženske, in tako lahko šele s starostjo in premoženjem računa da mu bo uspelo pridobiti kakšno žensko. Med posiljevalci je zaradi spolne deprivacije tako možen tudi homoseksualni odnos ali preusmeritev spolne energije in pozornosti na moške.

Za moe totolo pa je značilna še ena stvar, namreč da jega ravno težavnost prikritega posilstva in večji užitki, ki jih nudi delajo tako zelo pogostega, in zato ne bo nič čudno če se ga bodo posluževali tudi mladi politični povzpetniki.

I fonga-ceremonialna osramotitev pred drugimi

TAUPO_DEVIŠTVO

Devištvo obstaja, določijo uradno devico v vasi, ki je ponavadi visoko na hierarhični lestvici, ob poroki pa je pred vsemi uradno razdevičena. Ta poroka je uradna, kar pomeni da se ne bo poročila iz ljubezni ampak ji bodo moža določili.

Če se odloči da z ljubimcem pobegne, ta sicer lahko živita skupaj ampak uradno se ne moreta poročiti dokler se njuni družini ne strinjata in se ne izmenjajo dote in uradnih formalnosti. Skupnost tako nadzoruje uradno dovoljene in priznane odnose med spoloma.

ZVESTOBA

Zvestoba ki sledi nosečnosti se izkazuje kot pravi dokaz privrženosti. Pri Samojcih romantična ljubezen ni povezana z monogamijo ali z predstavo o nezlomljivi

zvestobi. Ali o tem da bo moški za vedno ostal ženski zvest. Redka je strastna privrženost eni osebi, se upira vsem težavam, ki izključujejo vse ostale zveze. Zakonska zveza pa je ekonomski dogovor, kjer je veliko starejših od 30 let zvestih drug drugemu. Prvotna seksualna eksperimentiranja zamenja lagodnost življenja, premestitev interesa na drugo področje-politično vzpenjanje na družbeni lestvici.

SOVRAŠTVO_ZAKON

Pri Samojcih ni inhibicije ali potlačitve ljubosumja in ker družba ne vzpostavlja tako kompleksnih in zapletenih občutkov med spoloma je mogoče na Samoi zakonsko srečo mogoče zagotoviti po drugih poteh, z drugimi načini. Ne le strastno vdanostjo drug drugemu. V njihovi kulturi je to normalno. Samoanska zakonska zveza je preprosta, neformalna. Če dva ne moreta več živeti skupaj, se tisti ki se je priselil preprosto vrne domov. Tako je zakon razvezan. Oziroma zveza preprosto 'umre'. Veliko prešustev se zgodi med mladimi moškimi in poročeno žensko, ne da bi to ogrozilo potrjeno zvezo. Žena ima pravico do zemlje ki je last njene družine zato ni ekonomsko odvisna od moškega in se tako lahko kadarkoli vrne nazaj in razdre zakon, če jo mož ne osrečuje ali grdo ravna z njo.*

*Za primerjavo navajam položaj ženske v VB konec 19. stoletja, ko ženske sploh niso imele pravice dedovati zato je bilo zanjo ključnega pomena da je našla človeka, ki jo je omožil. To ji je zagotovilo materialno neodvisnost.

Ženske na Samoi so tako neodvisne. Same si pridelujejo hrano in prehranjujejo svoje otroke. Tu ni materialnega interesa za sklepanje zakona, ki bi prisilil dva zakonca da bi ostala skupaj.

VLOGA PLESA

Hierarhični odnosi so relativizirani, kar se najboljšje pokaže pri plesih ob večerih. Starši silijo otroke da plešejo, ne skoparijo z pohvalami svojih otrok, kar pri njih vzpodbuja narcisizem in pozitivno samopodobo. Vsak otrok je samostojna osebnost, neglede na to koliko je star, mora dati svoj prispevek v obliki plesa. Tako izrazi svojo individualnost, čeprav v plesu ni formalnih pravil niti reda. Otroci bolj ali manj norijo okoli. 'Prava orgija agresivnega eksibicionalizma posameznika'. Drugi vpliv plesa je da je zniževal raven sramežljivosti. To da si v središču pozornosti je neizbežno. Otroci bo vložil ves svoj napor tudi če je neroden, da bo naredil nekaj gibov in izvabil pohvale staršev in sorodnikov, to kar se od njega pričakuje. Deklice naj bi skladnost in

sproščenost pri gibanju prenašale v vsakdanje življenje. V samojski družbi otroka vzpodbujajo že zelo zgodaj in mu tako dajo več možnosti da pokaže svoje spretnosti zato se pri njih ne pojavlja občutek manjvrednosti, kar se najbolj pokaže pri plesu. Otrok na Samoi za razliko od naše civilizacije ni odrinjen na stran, ne bo zanemarjen, in ne bo dobil ukorov. Če res obstaja občutek manjvrednosti ima to lahko le dva izvora- resnična nespretnost pri plesu ali nespretnost odnosov med spoloma. Najbolj cenjena vrлина med Samojci je dobrotа. Nekoga ki bo npr. škrt ali bo odrekel pomoč bodo javno posmehovali. Vsak družbeni rang na hierarhiji se podreja strogim pravilom etiketiranja.

ODRAŠČANJE N SAMOI _DEČKI

Matai- naziv na hierarhični lestvici, ki ga bo nekoč deček dobil, če se bo dovolj izkazal ali nasledil od sorodnika. Ta ga bo naredil člana skupnosti glavarjev (Fonoa) in dobil veliko pravic. Njegovi nasprotniki so sovrstniki ki tvorijo skupnost Aumanga, neprestano se mora dokazovati pred njimi tako v moči kot v spretnostih. Mora se specializirati za točno določeno stvar-gradnja hiš, ribič, govornik, rezbar. Tako si pridobiva odgovornosti in izkušnje, in če bo pri tem uspešen ali izstopal ima velike šanse da postane starešina. Mladenci se odgovornosti, ki jim jih nalagajo ne le starešine-sorodniki ampak tudi lastna družina izogiba. Želi si visok položaj ampak šele v prihodnosti, saj želi izkoristiti svojo mladost. Dečki se morejo namreč tako prej še posebej pa potem ko jih izberejo obnašati dostojno. Svojemu stanu primerno. Ne smejo početi neumnosti, se družiti s sovrstniki ali se zabavati. Z starešinami mora piti kavo in deliti modrosti. Mladenič je soočen z dilemo, ni mu vseč odovornost, kljub temu pa želi izstopati v družbi sovrstnikov Tako bo, če bo razvijal spretnosti postal nekoč starešina, če pa bo nazadoval- namerno ali nenamerno, bo deležen posmeha in obsojanja drugih. Zanimivo je da bi ga grajali tudi če bi prehitro napredoval, napredek mora biti sorazmeren z leti. Navsezadnje da bi dobil nekoč drago se mora truditi tudi zato, da bo dobil ugled med kolegi ki bodo njegovi posredniki.

DEKLICE_VEŠČINE, KI JIH OBVLADAJO

Zakaj se torej deklice zadovoljijo z tisto minimalno količino znanja in spretnosti ki jih premorejo? Zakaj jih ne spodbujajo za bolj kompleksno izobraževanje in

usposabljanje za določene stvari, opravila? Zakaj same ne želijo razvijati lastne spretnosti?

Mladenci sicer ne marajo nevešča dekleta, ker bi jih družina v primeru da bi se želeli poročiti z njo, grajala. Takšna dekleta so potem primorana iskati ljubimce med nezanesljivimi moškimi, neoženjenimi ali takimi ki se ne bojijo več da bi jih ženska lahko zapeljala v nepremišljen zakon.

V čem je torej finta? V tem da 17-letnica nima (vsaj za zdaj) še nobene želje ali namena se poročiti, ampak užiti mladost, dokler se le da. Njej je lepše živeti kot najstnica brez odgovornosti in dobivati bogata, nova in raznovrstna emocionalna izkustva. To bo najlepši del njenega življenja. Pod njo je v tistem trenutku ravnoloko ljudi katerim lahko ukazuje, kot je nad njo ljudi ki ukazujejo njej.

Ona sicer izgubi na ugledu če namerno ne razvija svojih spretnosti in obvelja za neveščo, ampak v zameno pridobi na svobodi. Ni ji več treba skrbeti za otroke, te prepusti mlajšim sestram, niti se ji ni treba pretegovati nad pletenjem košar (asure) ali loviti rib. Veščina, ki bi jo dobro obvladala bi ji naložila še več dela in prehitro poroko. To pa je nekaj kar želi odložiti tako dolgo kolikor se le da.

DEVICE_TAUPO

Taupo je deklica primerne starosti (spolno dozorela), ki velja za devico skupnosti ali vasi. V veliko gospodinjstvih se ta vloga vsiljuje točno določenim deklicam, ki morajo seveda biti device in čim višje na hierarhični lestvici in pogosto še preden te spoznajo kaj to pomeni.

Devica ima v samojski družbi določen in zelo spoštovan visok položaj zato je vedno v ospredju tudi če nima nekih visokih intelektualnih spretnosti ali ne obvlada določenih ročnih spretnosti.

ZGODNJE OTROŠTVO

Okoli 7 leta se formirajo večje skupine deklic ali dečkov, ki so večinoma sestavljene iz sorodnikov in sosedov. Te skupine so strogo deljene po spolu in striktno prepovedujejo kakršne koli stike med spoli. To traja do pubertete. Dečki so pri tem manj obremenjeni in iščejo nove doživljaje, se družijo z malo starejšimi sovrstniki in se učijo veščin, medtem ko morajo deklice s sabo vlačiti se svoja bremena-otroke.

Če gledamo kako močno vlogo igrajo čustva do sorodnikov in okolja v katerem živijo, vloge ki jih opravljajo in konstantna potreba za nenehnim izvrševanjem družinskih planov so kazni ki sledijo v primeru da bi prekoračile črto relativno blage. Samoanski otrok je ravnotako odvisen od vpliva svoje okolice kot je to otrok v Ameriki ali kjerkoli v skupnosti zahodne civilizacije.

DEČKI_DVORJENJE

Soa-je odnos oziroma njihov odposlanec v ljubezenskih zadevah. Ponavadi je starejši, da bi jih naučil svojih spretnosti. Ta vez je ena izmed najbolj intenzivnih in dolgotrajnih, seveda v primeru da mu odposlanec ne prevzame punco v katero je zaljubljen. Kot prijatelja naj bi velikokrat spala v hiši drug drugega, kar namiguje na homoseksualne odnose. 2 do 3 leta po puberteti zaprosi za dekletovo roko njegov soa, od katerega spretnosti in namazanega jezika je odvisno ali bo uspel pridobiti dekličino srce za njenega oboževalca.

Pri tej navezi opazimo da imajo dečki večji občutek za družbeno solidarnost, kot pa je ta izražen pri deklicah.

AULAUMA_AUMANGA

Aulauma je združenje mladih deklet in žena, moških brez nazivov, družujejo se naključno, npr. pri skupinskem delu ali praznovanju.

Aumanga, združuje mlade ljudi.

PRIJATELJSTVO MED DEKLICAMI

Med ženskami ostane doživljenjsko prijateljstvo samo med ženo starešine in med ženo starešine govornika (torej naslednjega podrejenega starešini). To prijateljstvo temelji na odnosu ki obstaja med njunimi možmi torej po hierarhiji, se pravi edino prijateljstvo, ki se ne združuje na osnovi sorodstvenih vezi. V družinski skupnosti se prijateljstvo oblikuje tako da izgubi na pomenu. Soseba s katero je neka skregana bo kljub sporu še vedno njena prijateljica ker sta si v nevemkaterem oddaljenim kolenu v sorodstvu. Prijateljstvo, ki je zasnovano na podobnosti značajev in temperamenta je zelo nestabilno in podvrženo spremembam. Spremembam interesa ali pa preprosto preselitvi- spremembi kraja bivanja, tako da se ženske na koncu zanašajo na

prijateljstvo žensk, ki so njene sorodnice, živijo v skupnem gospodinjstvu ali so vsaj sosedje.

Moški se bodo do konca življenja družili ker jim bo to v korist-učenje, prenos izkušenj.

Sorodstvo tako vpliva na oblikovanje prijateljstva predvsem pri deklicah.

PRVE SPOLNE IZKUŠNJE

Pomanjkanje zgodnjega seksualnega eksperimentiranja ni zaradi prepovedi staršev ampak zaradi institucionaliziranega sovraštva med dečki in deklicami in tabujem kakršnega koli prijateljstva med njimi. Ta kruta seksualna dihotomija je pripomogla k temu da se v odraslih kasneje ne razvijejo neka posebno globoka čustva ali navezanost na nasprotni spol.

Adolescenca ni čas kriz in pretresov ampak obdobje raznih aktivnosti in interesov, ki se razvijajo medtem ko deklice dozorevajo. The deklic potem niso več motili nikakršni notranji spopadi ali filozofska vprašanja, niti jih niso obsedale neuresničljive želje.

Princip pubertete je bil živeti kot deklica z čim več ljubimci kolikor dolgo je mogoče potem pa se omožiti v isti vasi in imeti veliko otrok.

ŽELJE PO LJUBEZNI_DEPRIVACIJA V OTROŠTVU

Odsotnost kakršnegakoli institucionaliziranega odnosa s skupnostjo je verjetno glavni razlog zakaj ne prihaja do sporov. Deklicam družba ne vsiljuje nobenih zahtev razen da kdaj pa kdaj pomagajo pri ceremonialnih obredih-sestankih starejših žensk.

Možnost svobodnega eksperimentiranja, popolna osveščенost s temelji spolnosti in odsotnost močnega čustva navezovanja manj obremenjuje deklico in naredi njena seksualna izkustva manj podvržena raznim raznim sporom, kot pa če bi bila v nadzirani civilizaciji

LJUBOSUMJE_MISIJONARJI

Ne obstajajo norme lepega obnašanja ali vedenja, ki bi povzročale neiskreno sprejemanje poraza, niti vzdržnost ali viteštvo. Samoanci ljubosumna čustva izrazijo tako in jih ne zatirajo ali gojijo dlje časa. Duška si dajo tudi tako da fizično obračunajo med sabo. Jeza in bes mineta v urah in ne dnevih ali celo tednih.

Adolescentne deklice na Samoi si ne ustvarjajo same problemov v katere zapadajo pač pa je za to potrebna neka zunanja sila-v tem primeru so bili to misionarji ki so z prihodom ustvarili neko novo kulturno okolje in vzpostavili sistem izobraževanja tako pa samoancem omogočili možnost prostovoljne in lastne izbire-ustvarjanje kariere zunaj zakonov mestne skupnosti. To so bili pastori domorodci, učiteljice, bolničarke.

PRESTOPNIŠTVO_ODKLONSKOST

Deklice Lola, Sala, Siva in Mala.

Lola in Mala-sta bili žrtvi pomanjkanja ljubezni. Obe sta bili zelo čustveni in predani, kar je zelo nenavadno za običajne pubertetnice na Samoi. Bili pa sta tudi izredno ljubosumni. Vsak poskus ljubezni (tudi če se je kak moški na račun njune naivnosti okoristil) sta hiteli takoj vračati.

Lola- ni imela nobene prave avtoritete v domačem gospodinjstvu, niso jo zadolžili za skrb malih otrok ker jih v njenem domovanju ni bilo.

Sala-seksualni delikti, drugače nesposobna za karkoli drugega
Siva-Lolina sestra, rojena ,komičarka, privlači pozornost ljudi.

Mala- bila obsojena na življenje med krutimi in izkoriščevalskimi odraslimi osebami brez kakršnih koli občutkov.

Njuno prestopništvo je rezultat neobičajne in globoke čustvene potrebe po ljubezni in neobičajnih življenjskih pogojih doma.

ZRELOST_ODRASLOST_STAROST

Deklica izgubi svoj *laissez faire* odnos do življenja. Ker pač doseže stopnjo ko ne more več ubežati poroki in ko se poveča pritisk družine, začetna okupiranost z seksualnim eksperimentiranjem odpade, sedaj se njene želje preusmerijo k povečanju lastnega ugleda in s tem možnosti da dobi čim boljšega soproga. Ženske med 20 in 30 letom so zaposlene in vesele skupine, hodijo v cerkev, rojevajo etc;

Za moške je pomembno da se v istem obdobju čimbolj dokazujejo in si tako povečujejo šanse da dobijo velespoštovani naziv matai. Zanimivo je da se z vsakim novim rojstvom pomen ženske in otroka zmanjšuje. Najbolj spoštovan je prvi otrok. Ostali prihajajo kot po tekočem traku in za marsikoga se ne ve ali je starejši ali mlajši, ve se le da je nekje vmes.

ORGANIZACIJA SAMOJSKEGA GOSPODINJSTVA

Je takšna da odstrani vse možne situacije, ki bi lahko vodile do emocionalnih konfliktov. Ni edincev in ni razvajenih mlajših otrok. Za našo kulturo je značilen izrazito močna navezanost na oba starša.

Samojski otrok se nauči, da je njegov svet sestavljen iz hierarhije odraslih moških in žena, na katere se lahko na vse zanese ampak se mora tudi vsem podrejati.

RAZLIKE MED SAMOANSKO IN AMERIŠKO PUBERTETNICO

Na Samoi se adolescentna deklica od svoje neadolescentne mlajše sestrice razlikuje le v določenih telesnih spremembah-sekundarnih spolnih znakih.

Če je dokazano da adolescenca ni nujno težko in travmatično obdobje v odraščanju na Samoi, kako lahko razložimo prisotnost pretresov v življenju ameriške deklice?

Po vsej verjetnosti mora torej v obeh civilizacijah obstajati nekaj čemur moramo pripisati to razliko. V kolikor se en in isti proces v dveh različnih kulturah izrazi v dveh popolnoma drugačnih si oblikah moramo razlog za to poiskati v družbi, ki jih obdaja. Kaj je na Samoi, kar v Zda ni?

INTERPRETACIJA ŠTUDIJE

Ali lahko adolescenco odmislimo kot obdobje odraščanja v kateri se v življenjsko zgodbo nujno vtisnejo konflikti in stres? Ne.

Razlika med starejšo sestro pubertetnico in njeno mlajšo, nepubertetno sestro je le v telesnih spremembah-sekundarni spolni znaki.

Adolescenca ni nujno težko obdobje za dekleta, to dokazuje samojska družba.

Kako je mogoče pojasniti prisotnost stresa in pretresov pri ameriških pubertetnicah?

Osnova, ki odraščanje na Samoi naredi tako preprosto in enostavno je splošna površnost ljudstva.

Samoanska vzgoja je tako preprosta in lahka-da lahko trdimo da je to produkt splošne površnosti družbe. Samoa je kraj, kjer nihče ne igra pomembne vloge niti ta to ne plača velike cene. Ne bo trpel za svoja prepričanja niti se ne bo nihče do smrti boril za svoja prepričanja ali za neke posebne cilje (Samoanci so se norčevali iz zgodbe o Romeu in Juliji).

Nesporazumi med starši in otroci se rešujejo tako da se slednji preprosto odselijo od doma čez cesto ali v sosednjo vas, ne ogrožajo jih nesreče ali slabe letine. Nobeni kruti bogovi ne prekinjajo njihove ustaljene vsakdanjosti. Čas kanibalizma in vojn je že zdavnaj minil zato je deini povod za žalost in solze kakšna smrt sorodnika ali potovanje na drug otok. Vprašanja ne prinašajo velikih moralnih dilem. Te so v okviru priznanih vzorcev obnašanja, zelo malo je takšnih izbir, katera bi prepostavljala da bi morala deklica zavržiti merila njene etične skupnosti (v ZDA imajo tak problem še danes pubertetnice ki izhajajo iz puritanskih družin).

Ne ogroža jih revščina ali pomanjkanje, naravne nesreče itd. da bi trepetali za svoj obstanek. Ni neizprosni bogovi, ki bi se hitro uprli in ostro kaznovali.

Nikogar ne potiskajo skozi življenje ali ga kaznujejo tako ostro kot v zahodni civilizaciji.

Nikogar ne kaznujejo če ne napreduje kot bi moral. Ravno nasprotno, bolj nadarjene otroke zadržujejo na isti stopnji, dokler jih ostali ne dohitijo v razvoju. V osebnih odnosih ni skrbi.

Od prvih mesecev življenja ko se otrok podaja iz rok v roke se uči da se ne sme na nobeno osebo preveč navezati, niti da od nje ne sme kaj velikega pričakovati. Pomanjkanje globokih občutkov, pravilo obnašanja, ki ga vsi na Samoa osvojijo kot temeljni okvir svojega življenja.

V osebnih odnosih ni velikih skrbi, ljubezni, sovraštva, maščevalnosti, žalosti ali žalovanja. Ljubezen, sovraštvo, ljubosumje, maščevanje vse to je vprašanje dni ali celo ur. Nikoli ne kuhajo dolgotrajnih zamer.

Otroci se naučijo lekcijo uporništv, tisti, ki se ne, kot so to bile Lola, Siva, Mala, pridejo slej kot prej v konflikt z družbo. Te deklice so imele večjo sposobnost čutenja zato so se tudi tako obnašale. Lola in Mala so si strastno želele nežnosti in ljubezni, zato so v družbi tako izražale svoje razočaranje. Bile so prestopnice, brez mesta v družbi.

Samoa je po svojem nemarnem odnosu do življenja izrazito drugačna, tako v nasprotju z ZDA kot tudi večino zahodnih kultur. Samojska družba se od ZDA razlikuje po veliko manjšem številu izbir ali opredelitev, ki jih ta družba postavlja pred posameznika. (Je manj kompleksna, je manj vlog),

Čeprav se zgražamo in lahko trdimo da se v takšni kulturi ne morejo izoblikovati izrazite osebnosti moramo priznati da je ravno to vzrok razvoja od otroštva do ženskosti brez bolečin in travm. Namreč tam, kjer nihče ne goji kakšnih posebno globokih čustev tudi pubertetnico ne morejo obremenjevati krizne situacije. Zatorej je pomanjkanje čustev, pravilo ki so ga Samoanci praktično ponotranjili kot del njihove kulture in obnašanja, postalo okvir vseh njihovih odnosov do življenja.

Tako pridemo do spoznanja da se naša kultura razlikuje od Samoanske tudi po vlogah ki opredeljujejo posameznika. Naši otroci skozi odraščanje odkrivajo raznolikost sveta in tako izbirajo med vlogami. Otroci v zahodnih civilizacijah se od samoanskih razlikujejo tudi po tem da imamo mi vsaj pol ducata različnih meril moralnosti-tako za ženski kot moški spol. Eni namreč trdijo da je tisto pravo monogamija, drugi seksualna svoboda-promiskuiteta, pri samojcih pa je seks nekaj popolnoma naravnega, običajnega katerega svoboda je omejena le z eno stvarjo-družbenim statusom. (Npr. hčere in soproge starešin naj ne bi 'skakale čez plot')

V edini dilemi, v kateri se lahko znajde samojsko dekle je ali naj živi z očetom ali stricem- kar zanjo predstavlja odprt, nedvoumen problem, ki za sabo ne prinaša nikakršne etične zapletenosti ali nelogike.

Čim bolj je izbor težak, toliko več nervoz bo izšlo iz konfliktov, koliko bolj ostre bodo zahteve, ki jih postavljamo pred posameznika, tem več nervoz bo izšlo iz njih. Če v vzgoji pritiskamo na človeka bomo proizvedli nevrotično bitje. Strah, tesnoba, bolečina, te stvari izostanejo iz vzgoje, če ni zaostrenosti. V zahodnih civilizacijah so odnosi zelo zaostreni, kar vodi, kar vodi v razvoj osebnosti ki ima bolj globoka občutja in večje število posameznikov, ki temu podležejo.

Če vzgajamo otroka tako, da ga venomer postavljamo v odvisni položaj, odvisnost od nas samih in se v nobenem primeru ne vzpostavi konflikt bo tak otrok patološko postal odvisen od nas in se ne bo mogel ločiti od nas. (Freud-Nelagodje v kulturi)

Kateri elementi življenja na Samoi omogočajo čustveno stabilnost?

Organizacija življenja družine, ki sama po sebi odstranjuje mnoge posebne situacije, ki pri nas vodijo v nezaželjene emocionalne izpade. Ni razlike v starosti, z otroci se vedno ravna na enak način, kar naša družba skuša skompenzirati z vrtci. Malo je otrok, ki so prisiljeni v odgovornost ali pa so bili vzpodbujeni k gospodovalnosti ali nadutosti, večvrednosti. V naši kulturi je izrazit narcisizem predvsem pri najstarejšem ali najmlajšem otroku v družini. Malo je otrok, ki so bili ločeni, osamljeni (od vrstnikov) ali obsojeni na družbo starejših. Tu ni otrok, ki ne bi imeli možnosti

socializacije v stiku s svojimi vrstniki, kar se v zahodnih kulturah, kjer imajo zakonci edince lahko zgodi. Noben otrok na Samoi ni toliko razvjen da bi dobil popačen pogled na svet in lastne dosežke.

Izostanek posebej usmerjenih čustev so rezultat stroge ločitve po spolu oziroma pomanjkanje prijateljskih odnosov. Pogojevanje ločitve- tabu med spoloma.

Sorodstvene vezi imajo prednost pred prijateljstvom. Zveze ne nosijo bremena močne navezanosti ali čustvovanja. Tesna zveza med starši in otroki v ZDA povzroči to da obdržijo odvisnost od staršev celo življenje.

Na Samoi ni tesne zveze med starši in otroci, tako da ni mogoče podrejanje ali nasprotovanje staršem, kar v zahodni civilizaciji postane prevladujoči obrazec v življenju adolescentnih otrok. Normalno je da nasprotuješ avtoriteti. Otroci so vzgojeni v tako velikih družinah da ne prepoznavajo staršev tako ostro kot pri nas. Podoba družine je sestavljanka.

Razlago zakaj v samoanskih deklicah ni sovraštva ali bolečine gre iskati v naravi same civilizacije, ki kot taka ne odobrava močna čustva, razlago za pomanjkanje konfliktov pa v različnosti med enostrano, homogeno primitivno civilizacijo, ki se spreminja tako počasi da se zdi skoraj statična in raznoliko raznovrstno, heterogeno in kompleksno moderno civilizacijo.

Pomanjkanje nervoz je premosorazmerno z številom nervoz v ZDA. Behavioristi poudarjajo predvsem ogromno vlogo, ki jo ima vsa družba na začetku življenja otroka. Otroci, ki so imeli slab, travmatičen začetek življenja bodo imeli kasneje v življenju probleme s soočanjem v raznih situacijah in kot vemo, bolj kot bo ostra situacija več bo konfliktov. Bolj kot bodo zaostrene zahteve, ki jih okolica postavlja posamezniku in določa njihova merila, več nervoz bo vspodbudila v njem samem. Odsotnost psihološke neprilagojenosti na Samoi se najlažje pojasni z izostankom težkih situacij in konfliktov, težkih odločitev ali situacij v katerih so strah, bolečina in nesigurnost vase postali 'ostri kot nož'.

Poleg tega je tu tudi občutno manjše odstopanje posameznika od uveljavljenih norm. Vse več je odstopanj od zapletenih in pretiranih norm, ki naj bi jih posamezniki v naši zahodni družbi, kot osebnost dosegali in zaradi katerega ga bi družba posledično potem cenila. Ker mnogi idealov ne dosegajo pride do raznoraznih nervoz.

Samoanski otroci pridejo tako 'nepoškodovani' skozi vsa ta izkustva. Pri nas je recimo soočenje s smrtjo bližnjega, rojstvom ali seksom travmatično in zapleteno

obdobje, medtem ko samojci te izkušnje že imajo. Kot otroci so že videli abortirane, nerazvite človeške zarodke, spolni odnos med odraslima ali javno seciranje umrlega. Zatorej lahko trdimo, da ima Samojska kultura nekatere vzvode, ki tako pripravljajo otroke na življenje. Seksualnost je za samojske otroke naravna, prijetna stvar.

Margaret Mead

ODRAŠČANJE NA SAMOI

Pojasni kako Margaret Mead korektno opiše SVOBODNO SPOLNOST kot enega od elementov samojske kulture!

Margaret Mead je proučevala Samojce iz enega poglobljenega razloga. Hotela je ugotoviti ali je obdobje adolescence nujno obdobje napetosti in spopadov. Hotela je ugotoviti ali je to naravno ali družbeno pogojeno, zato je proučevala obnašanje mladostnikov na Samoi.

M.M. je delala študijo na podlagi spolnosti. Na Samoi ni smela izgubljati časa, pa vendarle se je morala naučiti jezika in njihovih običajev, da se je normalno integrirala v družbo. Poleg tega je M.M. delala še neko drugo študijo, zato je za to raziskavo ostalo manj časa, kot je bilo predvideno. 2 dekleti je spraševali o dovoljenih zvezah na Samoi, o dvorjenju, devištvu, prešuštvu in nasploh spolnem življenju. Glede na odgovore, ki jih je dobila je sklepala, da je mladina na Samoi promiskuitetna. Dekleti sta ji pritrjevali o skrivnem shajanju pod palmami, odkritim pobegom, o dvorjenju in skrivnem posilstvu,...

Svobodna spolnost je poudarjena s promiskuitetnostjo in tem, da ženska pred poroko lahko izgubi devištvo, le dekleta poglavarja morajo ostati device. M.M. pravi, da je v predzakonski zvezi normalno, da imata ljubimca spolne odnose, vendar je to bolj v besedah kot v dejanju. Na samoi, kot pravi M.M., se posmehujejo romanci in zvestobi, ker le to vodi v nosečnost. Verjamejo v varanje, in nič ni čudnega, če je partner dalj časa odsoten, ga zamenja drugi. Spolnost na Samoi razumejo kot lepo stvar in to tudi tako doživljajo. Malo manj svobodna spolnost je to, da poznajo le en homoseksualni par. Kljub temu lahko rečemo, da so na Samoi v primerjavi z našo

kulturo, spolno bolj svobodni. Že majhni otroci so lahko priča spočetju, rojstvu in smrti.

Ali je ta opis korekten?

M.M. je imela za to študijo zelo malo časa. Poleg tega, da je morala spoznati jezik, je delala še eno etnološko študijo, zato ji ni ostalo veliko časa za to študijo mladih. Spraševala je dve mladostnici in na podlagi študije primera posploševala na vse prebivalstvo Samoe. Freeman je izrabil to za kritike teorije M.M. Študija primera je dobra v primeru, ko gre za proučevanje npr. volčjih otrok, analiziranje duševno motenega človeka, itd. Opis ni korekten, ker je po smrti M.M. Faa Poaa, ena še živečih žensk iz Samoe, priznala, da sta jo Fafoo »zafrkavale«. Kot je rekla v intervjuju Faa Poaa, je M.M. postavljala njima taka vprašanja, da ju je spravljal v zadrego, in zato sta se pošalili tako, da sta na vsako vprašanje odgovorili pritrdilno. S to potegavščino lahko izpodnesejo teorijo M.M.??

Ali zaradi tega propade celotna teza Meadove, da je adolescenca na Samoi manj konfliktna in stresna kot v zahodni kulturi? Pojasni razloge zakaj!

Freeman je teorijo Meadove želel spodbiti ravno zaradi nekorektnega opisa svobodne spolnosti. Primerjal je rokopise M.M. s knjigo in ugotovil, da je ona preveč posploševala na podlagi študije primera. Poleg tega je bila želja Meadove najti kulturo, v kateri ni krize

v adolescenci, in s tem potrditi svojo hipotezo, zato naj bi po mnenju Freemana zasenčila teorijo.

Pojavi pa se vprašanje, ki bi spodbilo freemanovo kritiko in s tem potrdilo študijo Meadove. Ali je seksualnost na Samoi ključnega pomena za oblikovanje osebnosti, in s tem potrditi konfliktnost adolescence? Po Freudu se osebnost oblikuje na začetku življenja, zato ni pomembno kaj se na Samoi dogaja v času mladostništva na ravni seksualnosti. Tako je torej teorija M.M. potrjena. Kaj pa se dogaja v zahodni kulturi, da prihaja do konfliktov v adolescenci? Pritisk kulture je tako velik, da prihaja do prekomernih potlačitev. Ko se človek formira v nagoni, prihaja v zahodni družbi do potlačitev. Če pa ne pride do potlačitev, govorimo o nekonfliktni adolescenci.

11. Margaret Mead: Spol in značaj v treh prvotnih družbah (prevod-gradivo / 1935/)

Razloži, kako se razlikujeta vzgoja in socializacija pri Arapeših in Mundugumorih, opiši in pojasni vzgojne vzorce pri obeh plemenih. Kako so ti vzorci, katerih del so tudi družbena in družinska razmerja, povezani z razvojem v tipično arapeško oziroma mundugumorsko osebnost, tj. z razvojem posameznikove osebnosti v ti. družbeno nujni značaj, v povsem določen tip osebnosti, ki je značilen za vse posameznike posamezne družbe?

Kako se razlikujeta vzgoja in socializacija pri Arapeših in Mundugumorih? Opiši vzgojne vzorce v obeh plemenih!

Vzgojni vzorci Arapešev: Moški in ženske se pri njih obnašajo tako, kot bi pri nas pričakovali od žensk. Arapeši so mile osebe, nesamoiniciativne, tople, mirne, zadovoljne, neagresivne, netekmovalne, polne zauoanja, popustljive,... Za Arapeše je značilno, da je otrok v prvih mesecih življenja vedno v stiku z materjo. Ženske (ker imajo trdo glavo), ga nosijo na glavi ali pod prsmi. To prinaša otroku občutek varnosti in topel občutek. Otroci Arapešev doživljajo tudi šoke, saj jih umivajo z mrzlo vodo. Ko opravlja potrebo, ga mati hitro odstavi-to ima posledice tudi v nadaljnjem življenju. Ko otrok postane pretežek, ga začnejo nositi na hrbtu, lahko pa ga mama loči od sebe za čas, ko gre na daljšo pot. Ker otrok ni navajen materine odsotnosti, ponavadi začne jokati. Arapeši se izogibajo otroškemu joku, zato ga sotodniki mirijo na najrazličnejše načine (ga žgečkajo, mu jahajo za ušesa). Ko se mama vrne, pa mu posveti cel dan za crkljanje. Večino časa preživita skupaj, se igrata, mama ga doji,... V tem uživata tako mati, kot tudi otrok. Hranjenje postane sredstvo in uživajo v njem. Otroci se zato naučijo veliko igric z usti. Ko je otrok ob materi, mu gradi zaupanje v

39

svet: Ko hranijo psa mu govorijo-priden pes in podobno delajo tudi za otroke, zato imajo vsi otroci dobro predstavo o svetu. Matere na lep način otroku predstavijo tudi sorodnike. Otroci se na čistočo navadijo s pomočjo gnusa in ne sramote. Svet jim predstavijo kot dober. Če se kateri otrok spotakne, ga vzamejo k sebi in ga tolažijo. Tako razvijejo občutek emocionalnosti. Za otroke je najhujša kaznen odsotnost hrane. Arapeši ne navajajo otrok h tekmovalnosti: če se 2 kregata, ju ločijo.

Vzgojni vzorci Mundugumorov: To je ljudstvo, ki je popolnoma nasprotno od Arapešev. Moški in ženske se obnašajo tako, kot bi pri nas pričakovali od moških. Oboji so siloviti in samoiniciativni. To ljudstvo so kmeti in ljudožerci, so agresivni, nasilni, oholi, okrutni in hkrati veseli, avtonomni, samostojni,...Ideal v tej družbi je poligamija, in sicer poliganija: 1 moški ima tudi 10 žena. Da pa so si jih pridobili, so morali biti kruti. Ko se M. rodi, se mora dobesedno boriti za življenje, že ko ga mama doji. Mama ga sredi hranjenja odstavi, če začne jokati, ga povrh še udari. Otroke imajo v košarah, ki so obešene na drogovih. Otroci se morajo hitro naučiti braniti sebe, ker starši ne pazijo kaj dosti na svoje otroke (edino to, da ne bi kakšen padel v vodo, ker bi truplo onesnažilo vodo in bi bila neoporečna). Za punčke skrbijo malo bolj, ampak res malo...edino kar imajo punčke kot privilegij, so mreže proti komarjem.

Razlike: Arapeši vzgajajo svoje otroke v mirne, tople in neagresivne ljudi. Že če primerjamo hranjenje: A uživajo pri hranjenju, medtem ko M hranjenje prekinjajo in s tem težijo k temu, da bi se otroci lažje borili za hrano. Pri A. Je monogamija, pri M je poligamija. Pri A ni obreda iniciacije, pri M je in je zelo krut.

A živijo zelo povezano in si pomagajo, M pa ne poznajo pomoči: ženske delajo vsaka zase, ker ne poznajo kolektivnega duha, moški pa nimajo niti vaškega kulta. Pri M je spolnost zelo agresivna, pri A pa morata oba privoliti v to,...

Kako so ti vzorci (katerih del so tudi družbena in družinska razmerja) povezani z razvojem v tipično arapeško oz. mundugumorsko osebnost, to je z razvojem posameznikove osebnosti v t.i. družbeno nujni značaj, v povsem določen tip osebnosti, ki je značilen za vse posameznike posamezne družbe?

Vzgoja teži k temu, da oblikuje otroka takšnega, kakršna je celotna družba. A so si podobni v tem, da so mili, topli, neagresivni,...-vsi posamezniki so takšni, kar pomeni, da so vse vzgajali na ta način, da bi bili prej naštet. Vsi ljudje si prizadevamo, da bi

vzgojili takega otroka, ki bo sprejel družbene norme in bo po značaju takšen, kakršni so tudi ostali člani družbe. M želi vzgojiti otroka v agresivnega in grobega, kot so vsi ostali člani družbe. M.M. je ugotovila, da lahko vsakega otroka oblikujemo v prilagodljivega A., ali grobega M. Človekova narava je prilagodljiva ker se pusti vplivati od kulturnih vzorcev, ki jih pridobijo vsi posamezniki v določeni kulturi.

Radcliffe-Brown, Alfred Reginald. *Struktura in funkcija v primitivni družbi*

12. Kako opredeli pojme: zgodovina in teorija, družbeni proces, kultura, družbeni sistem, statika in dinamika, družbena evolucija, adaptacija, družbena struktura, družbena funkcija ?

13. Zakaj ni mogoče razumeti vprašanje plačila ob poroki (*lobola*) brez preučevanja položaja, ki ga zavzema človek do svojih materinih sorodnikov (materin brat)? Kako je to dvoje povezano?

STRUKTURA IN FUNKCIJA V PRIMITIVNI DRUŽBI

1. Zgodovina in teorija

Zgodovina je znanost, ki se ukvarja s preteklimi dogodki, na podlagi zapisov, predmetov in drugih najdb, ki izvirajo iz preteklosti. Teorija pa ugotavlja preteklost na podlagi domnev in proučevanja, ki izvira iz sedanjosti. Ponavadi gre za preučevanje primitivnih plemen.

2. Družbeni proces

Če želimo imeti teorijo, si moramo zastaviti vprašanje s čim konkretno naj se teorija ukvarja. Odgovor se glasi, da naj se teorija ukvarja s procesom družbenega življenja. Socialna antropologija je primerjalno teoretsko preučevanje oblik družbenega življenja pri primitivnih ljudstvih.

3. Kultura

Antropologi jo uporabljajo v različnih pomenih: oblika družbenega življenja, kultiacija-proces v katerem človek preko stikov z drugimi pridobiva znanje, spretnosti, ideje, prepričanja, okuse in občutke,...kulturna tradicija: tradicija-izročanje, predajanje; kulturna tradicija-prenašanje razumevanja in uporabe jezika. V sodobni

družbi imamo več posameznih kulturnih tradicij. Ravno zaradi kulture in kulturnih tradicij, se človeško družbeno življenje razlikuje od živalskega družbenega življenja.

4. Družbeni sistem

Družbeni sistem imenujemo kasneje prvi zakon družbene statike.: med različnimi značilnostmi v določeni obliki družbenega življenja obstajajo odnosi medsebojne povezanosti in odvisnosti oz. odnosi solidarnosti. Montesquiejeva teorija = teorija totalnega družbenega sistema, po kateri so vse značilnosti družbenega življenja povezani v koherentno celoto.

5. Statika in dinamika

V statiki poskušamo odkriti in definirati pogoje za obstoj ali soobstoj (družb in družbenih sistemov). V dinamiki pa poskušamo odkriti pogoje za spreminjanje družb in družbenih sistemov. Naloga statike je, da poskuša s primerjanjem oblik družbenega življenja priti do klasifikacij. Uresničimo jo tako, da oblikujemo tipologije značilnosti družbenega življenja. Naloga dinamike se ukvarja z oblikovanjem generalizacij, o tem, kako se družbeni sistemi spreminjajo.

6. Družbena evolucija

To teorijo je oblikoval Herbart Spencer. EVOLUCIJA pomeni enoten proces razvoja življenja na zemlji.

7. Adaptacija

Ta pojem se uporablja za proučevanje oblik organskega življenja, ter za oblike družbenega življenja pri ljudeh. Organizem preživi samo, če je adaptiran navznoter in navzven. Notranja adaptacija je odvisna od prilagoditve različnih organizmov in njihovih dejavnosti. Zunanja adaptacija je adaptacija organizma na okolje v katerem živi. Družbeno življenje in družbena adaptacija zahtevata, da posamezniki organizmi prilagodijo svoje vedenje potrebam procesa, po katerem poteka družbeno življenje. 3 adaptacije: ekološka, kulturna in institucionalna družbena adaptacija.

8. Družbena struktura

*Struktura pomeni neka oblika razvrstitve delov ali komponent. Enote družbene strukture so osebe-ljudje.

*Družbena kontinuiteta pomeni da se komponenta v družbi nenehno spreminjajo, vendar pa ohranjajo kontinuiteto strukture.

*družbena razmerja določajo družbeni procesi, vedenje ljudi v vsakem razmerju določajo norme.

*Institucija je vzpostavljena norma vedenja, ki jo priznava posamezna družbena skupina.

9. Družbena funkcija

Funkcija pomeni nepretrgano razmerje med strukturo in procesom organskega življenja.

Zakaj ni mogoče razumeti vprašanje plačila ob poroki (lobola) brez proučevanja položaja, ki ga zavzema čovek, do svojih materinih sorodnikov (materin brat)- kako je to povezano?

Ljudstva Batmonga, Name in Čonga imajo patrilinearne institucije. To pomeni, da otroci pripadajo družbeni skupini očeta in ne matere: lastnina se deduje po moški liniji-od očeta do sina. Če pripadajo materini skupini je to matrilinearno potomstvo. Če je ljudstvo v sorodu preko očeta in preko mame je to bilateralno potomstvo, Sorodstveni sistem družbe določa, kako naj ravnajo očetovi sorodniki in kako materini sorodniki.

Patriarhalna družba: Ko je sorostvo patrilinearno, poroka je patrilokalna-žena se preseli v moževo lokalno skupino. Dedovanje poteka po moški liniji, družina je patripotestalna-avtoriteto imajo očetova družina in njegovi sorodniki.

Matriarhalna družba: potomstvo in dedovanje in nasledstvo potekajo po ženski liniji, poroka je matrilokalna-mož se preseli. Avtoriteto ima materina družina in sorodniki. Veliko primitivnih družb imajo zelo relativno razdeljeno matriarhalno in patriarhalno.

Odnos sestrin sin in materin brat:

Stari oče mora hčerinemu sinu izkazovati spoštovanje, on tudi podeduje dedkovo lastnino. Pri enem drugem plemenu je drugače. LOBOLA = plačilo, ki ga dekletova družina prejme kot nadomestilo za izgubo, ko dekletu zaradi možitve odpeljejo drugam.

Ponekod pa podelijo delež lobole stricu dekleta, ki naj bi ga hranil v prid nečakov. Ko se hči poroči, ji oče da kravo, ki jo odnese na moževo posestvo in se hrani z njenim mlekom, ker v prvih obdobjih zakonskega življenja ne sme piti moževega mleka. Njuni otroci se lahko ob boleznih ali težavah obrnejo na matere starše in sorodnike, oče in njegova družina pa otroke kaznuje. Če je lobola plačana, otroci pripadajo očetovi družini, če ne pa materini.

Vprašanje plačila je za našo kulturo tuje, saj pri nas ni tako. Lobolo plačajo sorodniki z moževe strani ženini družini, pri nas pa žena prinese doto v moževo hišo. Zato je brez proučevanja za nas to tuje.

Koncept funkcije v družbeni znanosti

Koncept funkcije: temelji na analogiji med družbenim in organskim življenjem. E. Durkheim pravi, da je funkcija družbene institucije ujemanje med to institucijo in potrebami družbenega organizma. To je najbolj prisotno v Avstraliji: Posamezne enote (človek) v družbi ne spremenijo družbene kontinuitete. Posamezniki lahko zapustijo ali pridejo v družbo, ampak s tem ne spremenijo družbenega življenja.

O družbeni strukturi

Neko ljudstvo povezuje med seboj kompleksna mreža družbenih razmerij: družbena struktura jih združuje, kljub temu da se odnosi med posamezniki spreminjajo in splošna strukturna oblika ostane daljši ali krajši čas razmeroma stalna. Jezik je lahko s tem zelo povezan: nekatere družbe, ki imajo isti ali podoben jezik, imajo isto ali podobno družbeno strukturo; nekateri imajo podoben ali isti jezik in drugačno družbeno strukturo; nekateri popolnoma drugačen jezik in isto družbeno strukturo. Delitev dela je zelo pomembna za družbeno strukturo, saj tako družba lažje funkcionira skupaj.

Mauss, Marcel: „Zafkantski sorodstveni odnosi”, „Telesne tehnike”.

15. Kaj so po Maussu zafkantski sorodstveni odnosi in kako jih pojasnjuje?

Nasprotje *aidos* je *hybris*, nasprotje spoštovanja sta posmeh in pomankanje zadržanosti, zafkavanje in nesramnost. Ljudstva še danes nimajo mere ne pri vljudnosti ne pri robotosti. Tudi sami smo doživeli predrznost in nesramnost do

nekaterih. Zdi se pa, da obstaja neka vrsta moralnih, religioznih in ekonomskih dejstev, ki povezujejo med človeštvom, številne ustanove, ki ustrezajo tem opisu. To vrsto odnosov so poimenovali *parentas a plaisanteries* – zafrkantski sorodstveni odnosi /tekmovalnost med sorodniki in svaki. (sistem totalnih uslug)

Junod jih je opisoval v plemenu Ba-Thonga, vendar se ni kaj dosti poglobil v proučevanju domačnosti in ni podrobno določil sorodnikov v svasštvu za katere veljajo te vrste zaupnosti.

Te navade so najbolj proučili v dveh skupinah družb – družbe ameriške prerije in melanezijskih otokov.

Med indijanci Crow jih je identificiral Lowie – najprej med sinovi očetov –klanski brati, nato med skupino bratov po svaštvu in sester po svaštvu (med možnimi soprogi in soprogami); govorica med njimi je izredno razuzdana, celo v javnosti in pred starši. Pri skupini Hidatsa med sinovi očetnih bratov (ki niso več klanski bratje, klan se tvori po uterinskem potomstvu). Pri skupini Crow in Hidatsa se sorodniki med seboj zafrkavajo, nimajo pa pravice biti neotesani, imajo drug nad drugim cenzorko avtoriteto, svojimi zafrkancijami izvršujejo moralni nadzor. Poslej je to vrsto sorodstva opazil tudi Komnačih, ne pa pri Šošonih, pri Creek in Assiniboine.

Radin jo je odkril pri siouxškem plemenu Winnebago in jo natančneje proučil – tamkajšni človek je vključen z vsemi sorodniki po rodu in svaštvu, kar naprej pa se zafrkava z otroki očetnih sester, materinih bratov. **Religiozna spoštljivost je uravnotežena z laično nesramnostjo med pripadniki iste generacije, ki jih vežejo kavzi poročne zveze.**

Rivers je na Banksovih otokih pručeval ta sorodstvena razmerja. Sorodniki se razvrščajo na tiste ki se *poroporo* in tiste ne *poroporo*. Norčije so v nasprotju s korektnostjo do drugih sorodnikov. Mož očetove sester je najbolj priljubljena žrtev, z njim se pogovarjajo v čisto posebni govorici. Sorodstveni odnosi so skoraj isti kot pri siouxih, edina razlika zadeva bratovo ženo ki se je ne sme preveč *poroporo*. Na Salomonovih otokih veljajo zelo hude prepovedi glede vseh sester in starejšega brata in v odnosih med križnimi sestričnimi in bratranci (sin materinega brata in hči očetove sestre), nasprotje teh tabujev pa so pretiravanja, ki si jih drug do drugega privoščita uterinski nečak in ujec – nečak ima pravico, da je svojemu ujcu obvezen posrednik pri poročnih pogajanjih, tudi očetova sestra si lahko z nečakom marsikaj dovoli.

Nova Kaledonija tabuji v zvezi s sestro zafrkancija med križnimi bratranci in sestričnami-*bengam* ali *pe bengam*. Med njimi se poraja in krepi tekmovalnost, so brezmejno razigrani, zaupni in izzivalni.

Te ustanove imajo zelo jasno funkcijo:

- psihološko določeno čustveno stanje – potreba po sprostitvi zaradi sicerjšnje hude zadržanosti.
- v okviru družbene skupine je nekakšna stalna količina spoštovanja in nespoštljivosti, ki so ju sposobni člani neenakomerno porazdelili med razne člane družbe.
- Zakaj nekatere varujejo pravila lepega vedenja, nekaterepa so bodisi naravna žrtev zlorab ali pa tarča želitev? Tašča-ženska-starka-sestra vašega očeta-smo v stiku prek njene hčere-lastnica krvi otrok-simbolizira nevarnosti ženskega načela-stalna tarča čustev z istim težiščem glede na položaj z njenim zetom. Nečak/ujec verjamejo v reinkarnacijo zato je nečak avtoriteta nad ujcem.

Te prakse izražajo hierarhije struktur, osebe v klanu se razvrščajo na neki lestvici religioznih in moralnih vrednot.

Svoboščine in domačnosti med posamezniki iste starosti so tolko bolj naravne kolikor hujši so tabuji.

Cazeneuve, Jean: “Načela in vidiki obreda”, “Nečistost”.

14. Razloži, kako Cazeneuve utemelji in razloži pojav obreda (načela in vidiki). Kako pojasni tabu nečistosti in kako opredeli, kaj je nečisto?

SOCIOLOGIJA OBREDA

1). Načela in vidika obreda

2). Nečistost

1). Položaj obreda v družbenem življenju

Sodobna družba se posmehuje obredom manj razvitih ljudi. Vsaka družba ima obrede. Četudi so ti obredi za nas nerazumni, so znamenje neke potrebe. Imajo nek pomen in nam lahko pojasnijo marsikaj kar je v človeku skrivnostnega. **Obred: skupinsko ali individualno dejanje, ki vselej dopušča improvizacijo in hkrati ostaja zvesto določenim pravilom, ki tvorijo tisto, kar je obredno.** Poglavitna lastnost = **ponavljanje. Ritus (lat.): ceremonije povezane z verovanji.** Za etnografe je zelo dobro, da pozna obrede, ker v sebi nosijo veliko informacij. Je početje, ki se ponavlja po nespremenljivih pravilih in katere izvršitev ne prinese koristnih rezultatov-vse ima

svoj namen in ni nujno, da je v vseh pogledih nekoristno. Učinkovitost je vsaj deloma zunaj-empirična. Mit se izraža z besedami, obred pa z dejanji.

2). Nečistost

Tesnoba, ki našega pračloveka pelje k občutenju nadnaravnega in skrivnostnega ali celo svetega, je strah pred neznanim, kar je numinozno.

Vsako dejanje ali oseba, ki pomeni nevarnost za skupnost, postane nezaželena, potrebno se je temu izogniti. S takim, je potrebno prepovedati stike. Tabu je že tako nevaren, da oseba, ki pride v stik z njim, **postane predmet tabuja in je nečista-oseba, ki sama prekrši tabu, postane tabu**. Da se tabu ne bi širil in razširil na celotno družbo, potrebujejo obrede očiščevanja. En način očiščenja je postavljanje v osamo (nosečnice in deklice z menstruacijo morajo biti izolirane, ker gre za nečisto kri, ki ogroža in predstavlja tabu).

Goody, Jack: „Pisava in abeceda”, „Govorica in pisava”. V: *Med pisnim in ustnim: študije o pismenosti, družini, kulturi in državi*.

16. Izhajajoč iz Goodyjevega besedila opiši in razloži proces, v katerem se je razvila abeceda in pisava, ki jo uporabljamo še sedaj.

MED PISNIM IN USTNIM

Kako je nastala abeceda?

Homo sapiens je simbolno bitje. Najprej je njegovo simbolnost kazal govor. Kasneje je začel krasiti svoja bivališča (jame) s slikami. Najprej so bile slike posamezne in so uprizarjale npr. lov (lahko je bil narisani konj ali pa le sedlo, prikazovalo pa je isto). Kasneje so slike postajale zaporedne in so bile bolj polne sporočil, lahko so ponazarjali tudi zgodbe.

Grafična umetnost se je začela v kameni dobi, o tem pričajo številne slike v jamah in votlinah. Govor je ravnal prvi pravi humanid homo sapiens (večji volumen možganov, večje glasilke),... govorimo o razvoju slikovne pisave, slike so postajale vse kompleksnejše, pojavljale so se v zaporedjih (tako kot stripi) in so nosile globlje sporočilo. Prve visoke civilizacije (Mezopotamija, Egipt, Kitajska,...) so poznali že slikovno pisavo. Pravimo ji predhodnica pisave, ker so bile slike pomensko povezane

in so sestavljale določeno poved: Lahko mit ali pa tudi splošno znano resnico, pesmi,... nekateri pa so upodabljali tudi koledar (v tem smislu izmenjavanja zimskega in poletnega obdobja). Slikovno pisavo niso pisali več na stene bivališč, ampak tudi na vaze, obleke, nakit,...nekateri celo na lubje drugi na papirus, v Mezopotamiji pa na glinene plošče.

Pisali so tudi ustna izročila, ki so se s prenašanjem iz roda v rod izmaličila in na ta način so jih ovekovečili. Dokler so ljudje poznali samo govor, so pomembne stvari (uroke, splošne resnice, šege, navade,...)prenašali iz roda v rod. Zato so izbirali vodjo skupine po inteligenci in ne le po moči. Pisava se je začela razvijati okrog 4.-2. tisočletja p.n.š. in takrat so bile ustanovljene tudi prve šole upismenjevanja.

ZGODNJI SISTEMI PISAVE:

V Ameriki (posebej Inki in Maji) so razvili hieroglifsko pisavo, ki je izvirala iz vozljev, ki so jih delali ob sklepanju pogodb. Na bližnjem vzhodu, v Mezopotamiji, so poznali klinopis (zlogovna pisava). Kar pa je skupno vsem pisavam je to, da so vsebovale slikovne znake.

S širitvijo trgovine, bojevanja in izdelave glinenih in kovinskih izdelkov, se je pisava vse bolj izpopolnjevala.

LOGOGRAFSKA PISAVA:

Ta pisava temelji na zlogih, je t.i. zlogovna pisava. Najbolj znani so bili mezopotamski klinopisi, nam najbolj predstavljava pa je kitajska pisava, ki se je ohranila do danes. Najprej so pisali iz desne proti levi, ampak so pisavo preusmerili za 90 stopinj, da se ne bi razmazovala.

FONETIČNI PREPIS:

Zlogovna pisava se je pokazala kot zelo komplicirana, zato so uvedli novo metodo. Začetnemu znaku so dodali determinativ, vendar se je to pokazalo še bolj komplicirano, zato so začeli uporabljati pisavo, ki je upodobila fonetični zapis in tako so uprizorili, kako je treba določen znak izgovarjati.

ABECEDA:

Gre za vpr. kdo jo je izumil prej: ali Grki ali zahodni Semiti. Prvi so uporabljali popolno abecedo (v tem smislu, da so uporabljali soglasnike in samoglasnike), medtem ko so Semiti uporabljali tako abecedo, da so uporabljali samo soglasnike.

SOGLASNIŠKA ABECEDA:

*feničanska: se je razvila po Sredozemlju-Grki so dodali samoglasnike-Z po morju

*hebrejska: se je razširila po Palestini, ta pisava pa je »izumrla«

*aramejska: od Egipta do Indije-V po kopnem

Od Grkov so pisavo prevzeli Etruščani v Italiji, kjer se je razvila latinščina (vulgata).
Ciril in Metod sta to pisavo v 9.stol. prinesla med Slovane-t.i. glagolica. Nazadnje pa je bila v uporabi karolinška pisava-Karla Velikega.

Zakaj je nastala pisava?

*najprej je omogočila širitev sporočil, ki so se prej prenašala iz roda v rod

*ohranjala je znanje in povezovala preteklost s sedanostjo

*pisava ni le posledica razvoja, ampak vzrok zanj

*pomagala je pri računovodstvu in trgovini

*ohranjala je zakone, davke in druge državno potrebne podatke

*črkovna pisava je zmanjšala št. znakov

*je nova pot k znanju in podajanju znanja